

"שווה דיבור"

שיח עכשווי בסוגיות של מגדר ושוויון בין המינים

לחטיבת הביניים

פתח דבר

תפיסת שוויון ערך האדם וכבודו והעמדתו כערך מרכזי במערכת החינוך תוך הבנת חשיבותו במדינה דמוקרטית ומתקדמת מחייבת אותנו להבנות תפיסות חדשות המגלמות בתוכן את הערכים הללו גם בהקשר המגדרי.

התכנית "שווה דיבור" – שיח עכשווי בסוגיות מגדר ושוויון בין המינים נבנתה על ידי אנשי מקצוע ומוגשת בזאת לפניכם. התכנית מבקשת להנחיל תפיסות אלה באמצעות התכנים המוצעים בכל שיעור, ובאמצעות דרכי ההוראה והחוויה במרחב הבית-ספרי. העולם המודרני והגלובלי מזמן אפשרויות רבות לכלל בני האדם ובנות האדם, עם זאת הוא חושף את הקשיים ואת חוסר המימוש של אותן אפשרויות מסיבות חברתיות, תרבותיות וסטריאוטיפיות. נשים עוין קבוצה מוחלשת ומדוכאת בעולם ומבחינות רבות גם בחברה הישראלית; קבוצות בעלות נטיות מגדריות שונות עוין מקושרות לדימויים שליליים; והאלימות הננקטת כלפי אותן קבוצות מתבטאת באופנים רבים ויומיומיים.

התכנית נוצרה מתוך ההבנה כי נושא המגדר נוגע בכל רובדי החיים של התלמידות והתלמידים וקשור באופן ישיר לחברה, לתרבות ולפוליטיקה. המרחב הכיתתי, מעצם היותו אחד מהזירות המכוננות ביותר בחיי התלמידים והתלמידות (משום שבו הם מבליים חלק נכבד מהיום), מהווה במה מיטבית להצפת הנושאים וליצירת תהליכי עומק לבחינת הנושא ועיצוב עמדות מודעות ושוויוניות יותר בקרב התלמידות והתלמידים.

גיל ההתבגרות, המתאפיין בבחינת זהות ה"אני", בחיזוק חשיבות קבוצת השווים ובצעדים ראשוניים בעולם המבוגרים, מרובה בצמתים של קבלת החלטות שישפיעו על עתיד התלמידים והתלמידות, צמתים שיעצבו את האדם הבוגר ומתוך כך את החברה. תקופה זו בחיי התלמידים והתלמידות מהווה הזדמנות חסרת תקדים לדון בסוגיות מגדריות, שכה רלוונטיות לחייהם ונוכחות ביומיום שלהם בכל מפגש והתרחשות חברתית.

כדי לאפשר התאמה ורלוונטיות לנושאים אקטואליים ולנושאים המעסיקים את הכיתה ואת המנחה התכנית עוסקת ביריעה רחבה מאוד של נושאים. מטרתה לייצר שיח מעמיק ורחב ככל האפשר בכיתה, ועל כן חשוב לתת את הדעת על האופן שבו מועברת התכנית ועל האווירה שבה מתקיימת השיחה לא פחות מאשר על התוכן עצמו. חוויית התלמידות והתלמידים בכיתה, בסדנות שהתכנית מציעה, ולאחריהן, תעצב את תודעתם לא פחות מהמסרים שיועברו בה. היא תחזק תפיסות שוויוניות ומודעות מגדרית בקרב החברה הבית ספרית בכללותה ותאפשר מרחב ולגיטימציה לשונות ולגיוון מגדרי, וזאת על ידי הקניית כלים ביקורתיים וערכיים ויישומם בשגרת בית-הספר ומחוצה לו. אנו מקווים שתמצאו שימוש בחוברת זו ושהמערכים בה יסייעו לכם בפיתוח ובקידום השיח השוויוני בכיתה.

בברכה,
אושרה לרר-שייב
הממונה על שוויון בין המינים בחינוך

מבוא

"שווה דיבור" - שיח עכשווי בסוגיות מגדר ושוויון בין המינים, היא תכנית סדנאית הפועלת בבתי הספר היסודיים והעל-יסודיים ומופעלת על ידי מורות בית הספר ומוריו. תכנית זו נכתבה מתוך הצורך לשיח מעמיק בסוגיות של מגדר ושוויון בין המינים, סוגיות שהן אקטואליות ורלוונטיות לעולם של התלמידים והתלמידות ולחברה הישראלית כולה.

עקרונות התכנית:

1. המעשה החינוכי במיטבו נעשה על ידי המחנכות והמחנכים של הכיתות, בזכות הקשר האינטימי והישיב שלהם עם התלמידים ועם התלמידות. קשר זה, שהוא רציף, עקיב ומשמעותי יכול להביא לדיון ולשיח עמוקים ואף לשינוי עמדות.
2. הכשרת מורות ומורים במגדר אמורה לחולל תמורה גם בכיתה שבה נעשות הסדנות וגם בתוך בית הספר כולו. כלומר המורים והמורות שישתתפו בתכנית, יביאו לכך שהשאיפה לשוויון בין המינים תהיה חלק מהוויית בית הספר: בארגונו, בעיצוב הסביבה הלימודית שלו, בשפה ועוד. העיסוק במגדר קשור בתרבות, בחברה ובפוליטיקה, לפיכך הוא חייב להיות רגיש תרבותית וחברתית ותואם לאוכלוסיית היעד של התלמידים והתלמידות. חשוב שתכנית זו תעבור התאמה בכל מוסד ומוסד בהלימה למאפייניו הייחודיים. המורה בכיתה מהווה בעבור התלמיד והתלמידה מודל להשראה ולחיקוי בתחומים רבים וגם בתחום המגדר. חשוב שאנשי החינוך יהיו מודעים לכך, ויהוו גורם מתווך בין התפיסות המגדריות שהיו מקובלות (ושעודן) לבין אלה הקיימות והרצויות כיום. הכשרת המורים והמורות תעסוק גם בפן אישי זה.
3. בסדנות שבתכנית הצעות ואפשרויות של מתודות ולמידת חקר. המורה נדרשת לבחור מתוך ההיצע את הפעילויות המתאימות לכיתה. הרציונל - אין סדר היררכי מלבד שיעורי הפתיחה שמ בניס את המושגים הבסיסיים ואת תיאום הציפיות, לכן חשוב להתחיל עמם.
4. התכנית מציעה סדנות לתלמידים ולתלמידות בכיתות ה' ו'. תכנית זו מתחשבת במאפייני הגיל ובסוגיות השונות המעסיקות את התלמידות ואת התלמידים בגיל זה.
5. הסדנות מכוונות הן לתלמידים והן לתלמידות, לפיכך חשוב לשים דגש על ההבניות החברתיות של כל מגדר, על המחיר שכל אחד מן המינים "משלם" כתוצאה מהתכתיבים החברתיים-תרבותיים האלה ועל השיח המשותף ביניהם.
6. **שבוע מגדר** הוא הצעה נוספת שניתן לשלבה בתכנית "שווה דיבור" או להקדיש בבית הספר שבוע שכולו פעילויות בנושאים רלוונטיים מגוונים שתהיה להן גם נראות יצירתית-אומנותית במרחב הציבורי.
7. לוח השנה מְזַמֵן התייחסות מגדרית רבה, למשל יום האישה הבין-לאומי, יום הילדה הבין-לאומי, יום המאבק באלימות נגד נשים. כמו כן התייחסות לנשים במסגרת החגים: חלקן של הנשים במרד נגד היוונים, מגילת אסתר, מגילת רות. ובנוסף תרומתן של הנשים בשואה ותרומתן לתקומת המדינה.
8. ההתייחסות להיבט המגדרי בסמלים ובטקסים השנתיים מוסיפה ומעשירה את ההסתכלות האוניברסלית והאנושית.

רציונל התכנית

הזכות למימוש ולהגשמה עצמית הם ערכים מהותיים בחברה נאורה, דמוקרטית ומתקדמת. שוויון ערך האדם וכבודו מחייבים אותנו, אנשי החינוך ונשות החינוך, לבדוק את עצמנו בכל פעם מחדש ולהתמודד עם החסמים השונים העומדים בפני התלמידים והתלמידות בבואם לבחור את דרכם בחיים.

בפועל, הלכה למעשה, הצדק החברתי ושוויון ההזדמנויות אינם מגיעים תמיד לידי מימוש. הפגנות חברתיות, תפיסות תרבותיות, סטריאוטיפים מגדריים, והיררכיות פוליטיות, חברתיות וכלכליות, הם חלק מהחסמים העומדים בפני הפרט בחברה.

תפקידה של מערכת חינוך להסיר חסמים אלה מפני הפרט ולאפשר ניעות חברתית ושוויון הזדמנויות אמתי.

מטרת העל של התכנית המוצעת היא להקנות כלים להתבוננות ביקורתית במציאות ובעקבותיה שינוי התפיסות המקובלות בתפיסה חינוכית שוויונית יותר, המאפשרת לבנות ולבנים מימוש עצמי מלא ללא מחסומים מכל סוג שהוא.

תכנית זו משתלבת בעקרונות הלמידה המשמעותית, והיא מושתתת על שיח לימודי-ערכי בסוגיות חברתיות ומגדריות מהותיות. כמו כן התכנית רלוונטית לפרט, למוסד הלימודי ולחברה בכללותה.

התכנית עוסקת בסוגיות רלוונטיות לגיל המודרך, והיא נוגעת בסוגיות אישיות, חברתיות, ופוליטיות, המהוות חלק בלתי נפרד החיים מחיי היום-יום של כולנו, מורות/ים ותלמידות/ים. היא מזמנת אינטרקציה בין הלומדים והלומדות ומעלה סוגיות מעולמם החברתי והתרבותי.

התכנית מותאמת לשונויות האישית, החברתית והתרבותית, ומעודדת את המשתתפות/ים להביא תכנים מעולמם, תוך אתגור תפיסותיהן/ם, שיח ביקורתי ודיאלוג עם עצמם, עם קבוצת השווים ועם המורה.

התכנית מעודדת את התלמידות/ים לחקור את הנושא בעצמן/ם תוך שימוש באמצעי מדיה שונים. תהליך הלמידה הוא אישי וקבוצתי.

מאפייני גיל בראייה מגדרית (כתות ה-ו, ח-ט)

כבר בגיל הגן בקרב ילדים וילדות קיימות תפיסות ברורות לגבי תפקידים מסורתיים של בנים ושל בנות. ילדים בגיל שנתיים עד שלוש משתמשים במונחים "ילד" ו"ילדה" כתוויות סיווג פשוטות. בגיל ארבע בערך הילדים מתחילים לבנות את הרעיון כי "בנות" ו"דברים של בנות" מנוגדים, בדרך כלשהי, ל"בנים" ו"דברים של בנים". החל מגיל 3 יש בקרב הילדים/ות נטייה להתבדלות לפי המין, כלומר בנות מעדיפות בנות ובנים - בנים. בגילאי 4-4 מחזיקים הילדים בעמדות סטריאוטיפיות.

תקופת בית הספר היסודי מתאפיינת בתהליך התבגרות של הילד והילדה הן מבחינה ביולוגית והן מבחינת גיבוש הזהות העצמית הייחודית (האני). בתהליך עיצוב האישיות מושפעים הילד והילדה מסוכני ההורות: המשפחה הגרעינית והמשפחה המורחבת, מערכת החינוך, קבוצת השווים, צעצועים ומשחקים, סרטים, פרסומות, טלוויזיה, אינטרנט וכדומה.

לילדים ישנם מודלים להזדהות הלקוחים מתוך העולם הווירטואלי, סדרות טלוויזיה, סרטים ועוד. המסרים התרבותיים והחברתיים המציפים את הבנות ואת הבנים, ביחס למאפייני הנשיות והגבריות, מופנמים על ידיהם, והם הופכים להיות עמוקים מובנים עמוק בתוכם. ההבניות האלה נתפסות כדבר 'טבעי', "מולד" ומובן מאליו, כפי שהמאפיינים הביולוגיים הם 'טבעיים'.

את ההבדלים בין המינים בגיל בית הספר נוכל לראות מהתבוננות בחצר בית הספר. לבנים - נוכחות דומיננטית במרחבים הציבוריים בבית הספר. הם 'שולטים' במגרשי המשחקים ובשטחים הציבוריים. משחקי הבנים מאופיינים במאבק על שליטה, על מקום פיזי במרחב הציבורי ועל פיקוד. הבנות מעדיפות משחק חברתי, שקט בדרך כלל, בפינות שונות של בית הספר ובמסדרונות, הן אינן רוכשות מיומנויות במרחב, וכך גם במשחקים המפתחים ראייה טכנית ותפיסה מרחבית. הן מתאפיינות בשאיפה וחתירה להרמוניה, לאווירה טובה ולפתרון בעיות בדרך של גישור, פיוס והשכנת שלום.

עם סיום שלב הילדות התיכונה - כיתות ג' ד', והמעבר לכיתות ה' ו' - פעילים הילדים בטווח רחב של "תפקידי גדולים" בחברת הילדים בתפקידים חברתיים שונים כחברים לכיתה, לתנועה, בחוגים ובתפקידי שכבת הבוגרים בביה"ס. כיחידים או בקבוצות קטנות הם יוצאים לפעילויות פנאי ללא ליווי מבוגרים. קבוצת השווים הופכת להיות הקבוצה הדומיננטית ביותר בהעברת מסרים בכלל ומסרים מגדריים בפרט.

עם המעבר לחטיבת הביניים הצמיחה הגופנית והמינית מואצת. ובתקופה זו מצפים מהמתבגרת/ת להסתגל לשינויים הדרמטיים האלה תוך שמירה על רציפות בחוויית העצמי למרות השינוי. השינויים הביולוגיים והשלכותיהם החברתיות מעוררים שאלות, כגון איך אני נראה/ית? מה אני משדר/ת? מה המקום שלי בקבוצת השווים? מה דעתי על...? מה אני מרגיש/ה? מה היכולות שלי? במה אני טוב/ה? עד כמה אני מפנים/ה ציפיות חברתיות לגבי נשים וגברים ועוד.

בגיל ההתבגרות מאמצים המתבגרים והמתבגרות ביתר שאת מאפיינים סטראוטיפיים חברתיים של "נכון" ו"לא נכון" בהתנהגויות מגדריות. הבנות והבנים מחקות/ים גיבורי תרבות וגיבורות תרבות ומזדהות/ים אתם לא רק במראה החיצוני אלא גם בעולם הערכים שאותו הם מייצגים. שונות מגדרית מאיימת מאוד על הפרט בשלב זה.

חריגה של נער או נערה מהנורמה המקובלת זוכה לסנקציה חברתית ולגינוי. לדוגמה נערה שתבחר בתספורת קצרה, תיחשב "גברית", "הומו" תיחשב לקללה קשה.

המדיה התקשורתית והשימושים השונים ברשת האינטרנט מהווים, אפוא, במה נוספת להפצת "המודלים הנכונים" לאופן שבו עלינו להיראות ולהתנהג בכל גיל. אבל באותה מידה ממש הם גם מבהירים לכל משתמש/ת מה הן הסנקציות החברתיות שיופעלו נגדן/ם אם "יחרגו" מהתכתיבים.

בתקופה זו בוחרים התלמידים והתלמידות את תחומי העניין שבהם יתמקדו. בחירות אלה, כמו ההחלטה אילו מקצועות להרחיב, ישפיעו על תפיסת העצמי שלהן/ם ועל היכולת לבחור במסלול תעסוקתי ואקדמי לעתיד. דווקא בצומת זה שבה על הנער ועל הנערה להכריע בעניין חשוב כל כך, דווקא כאן מתערבות התפיסות המגדריות ומצמצמות את טווח הבחירה. כישורים ויכולות הם לעתים מרכיב מְ שני בבחירה, ואילו המגדר לעתים הוא המרכיב המרכזי. זו הסיבה לכך שנמצא מעט מאוד בנות בתחומי המתמטיקה (ברמה של 5 יח"ל), המדעים והטכנולוגיה.

מטרות התכנית:

1. חיזוק תפיסות שוויון ערך האדם וכבודו כבסיס לחברה דמוקרטית.
2. עידוד לחשיבה ביקורתית בהיבט המגדרי וחיבור חשיבה זו לתפיסת העולם הכוללת של התלמיד והתלמידה.
3. הענקת לגיטימציה לשונות ולמגוון מגדרי בהתנהגות, במראה ובבחירות האישיות.
4. הענקת כלים לחשיבה יצירתית בהיבט המגדרי לקראת עיצוב חברת מופת שוויונית.
5. היכרות עם מאבקי הנשים בעבר לשוויון זכויות אדם ולזכות ההצבעה בארץ ישראל ובעולם.
6. עידוד מעורבות פעילה ואקטיביזם חברתי לצמצום הפערים בין המינים בחברה.

מושגי יסוד

מין (sex) – מושג המתאר את הזכר או הנקבה, עפ"י מאפיינים פיזיולוגיים ואנטומיים. לדוגמא לבנים יש פיך ואשכים ולבנות פות ורחם.

מגדר (Gender) – מושג המתאר את ההבחנות בין הגבר לאישה שהן תלויות חברה ותרבות. מערכת הציפיות מ'גבר' ומ'אישה'. לדוגמא מאישה מצופה להיות עדינה ורגישה ומגבר חזק ומחוספס.

הבניה חברתית – תהליך הלמידה וההפנמה של כל בני האדם מגיל ינקות את התרבות והתפיסות הרווחות. ההבניה החברתית נרכשת דרך אינטראקציות חברתיות בין בני האדם והתרבות שבה הוא/היא חיה.

סטראוטיפים מגדריים – תבניות חשיבה שגורות נוקשות וכוללניות המייחסות לגבר או לאישה אפיונים, תכונות אישיות והתנהגויות "טיפוסיות" בשל מינם הביולוגי. סטראוטיפים מגדריים לדוגמא: נשים מעוניינות במערכת יחסים זוגית לטווח ארוך וגברים מעוניינים במין בלבד; גבר צריך להרוויח שכר גבוה יותר ואילו האישה צריכה לטפל בילדים ובבית.

פמיניזם – מערכת של אמונות ורעיונות המשתייכים לתנועה חברתית המתייחסת לאפליית נשים ונאבקת נגדה על מנת להשיג שוויון זכויות בין נשים לגברים.

שוביניזם/סקסיזם – שוביניזם גברי הוא האמונה בעליונות טבעית של המין הגברי והצדקת העדפתו על-פני המין הנשי.

החפצה - התייחסות אל אדם - גבר או אישה כאל חפץ או רכוש

אלימות מגדרית – אלימות מגדרית, כמו כל אלימות היא אקט של כוחנות ושליטה, שמופעלות על רקע מגדרי ובד"כ כלפי נשים. נשים חשופות לאלימות מגדרית ברבדים שונים של התרבות שלנו: בתקשורת, בכלכלה, בשפה ובפוליטיקה, ושורשיה כה עמוקים שפעמים רבות קשה לנו להבחין בה.

לחץ חברתי – שינוי בהתנהגותו של אדם כתוצאה מקונפליקט בין הרצון שלו/ה לעשות מה שהוא/היא רוצה, מה שהוא/היא מרגישה/ה שנוכח ל/ה, ובין הצורך להתנהג כפי שהחברה דורשת ממנו/ה.

זהות מגדרית – זהות מגדרית היא תחושה עמוקה ופנימית של אדם לגבי המגדר שלו. בחברה המערבית מקובל היה להתייחס לשתי זהויות מגדריות: "גבר" "אישה". כיום אנחנו מודעים לכך שקיימות מגוון זהויות מגדריות: א-בינרי, ג'נדר קוויר ועוד. תחושה זו מולדת או מתפתחת במשך החיים. אין מדובר על טרנסג'נדר שהוא מונח כללי לאותם האנשים שהזהות המגדרית שלהם והביטוי המגדרי שלהם שונה מהמזוהה עם המין שאתו נולדו.

משיכה מינית – משיכה פיזית, רומנטית או רגשית של אדם אחד כלפי אדם אחר, לדוגמה הטרוסקסואלית, הומוסקסואלית, ביסקסואליות.

לְהִטְבוֹפוּיָה – רגשות שליליים ויחס פוגעני כלפי מי שהזוהת המגדרית והמשיכה המינית שלו/ה היא להטב"קית.

יציאה מהארון – ביטוי המתייחס לתהליך של גילוי הזוהת המגדרית והמינית של אדם בפני החברה. סופו של תהליך גילוי והשלמה פנימית. בעבור רבים ה"יציאה מהארון" איננה נקודה אחת בזמן אלא היא ממשיכה להתקיים בכל מסגרת חברתית חדשה.

משפחות הקשת – משפחות המורכבות מבני זוג ובנות זוג מקהילת הלהטב"ק.

הקהילה הלהטב"קית – להטב"ק הם ראשי התיבות של לסביות, הומואים, טרנסגינדרים ביסקסואלים וקווירים. המונח מתאר נטיות מיניות, זהויות מיניות ומגדריות ומכנס אותן לזהות אחת. לעתים מכונה גם הקהילה הגאה.

תוכן העניינים

שיעור 1	שיעור פתיחה	עמ' 9
שיעור 2	בין מין למגדר	עמ' 13
שיעור 3	סטריאוטיפים מגדריים	עמ' 18
שיעור 4	ייצוגים במדיה כטקסט חברתי: החפצה, סקסזים ואידאל היופי	עמ' 22
שיעור 5	שפה ומגדר	עמ' 27
שיעור 6	תפקידים במשפחה שלי	עמ' 32
שיעור 7	עולם העבודה מנקודת ראות מגדרית	עמ' 38
שיעור 8	עולם העבודה מנקודת ראות מגדרית	עמ' 42
שיעור 9	מאבקי נשים YES WE CAN	עמ' 45
שיעור 10	פמיניזם	עמ' 55
שיעור 11	החברה הישראלית מדד המגדר	עמ' 62
שיעור 12	אלימות מגדרית	עמ' 65
שיעור 13	פורנוגרפיה וסחר בבני אדם ובבנות אדם	עמ' 68
שיעור 14	יוצרים מרחב בטוח ללהט"ב"ק	עמ' 76
שיעור 15	גברים בתוך קופסה	עמ' 82
שיעור 16	גברים בתוך קופסה	עמ' 86
שיעור 17	סיכום תהליך "שווה דיבור"	עמ' 89

שיעור פתיחה

שיעור 1

מטרות:

1. היכרות כללית של נושאי המפגשים במבט מגדרי
2. תיאום ציפיות לגבי אופי השיח וכלליו, למידה של מושגים חדשים והבעת עמדה אישית וערכית

יעדי ביצוע:

1. התלמידים/ות ייחשפו לעיקרי הנושאים בתוכנית "שווה דיבור" ויבחנו את סקרנותם בעניין
2. התלמידים/ות יציגו תכונות אופי ויבנו בעזרתן דמויות כבסיס לדיון בהיבט מגדרי
3. התלמידים/ות יחשפו הבניות חברתיות המגולמות בתכונות המוגדרות כנשיות או כגבריות.

למורה: בסדנה זו, כפתיח לעיסוק בנושא מגדר, נעסוק בציפיות מהתוכנית כולה ונבחן את ההתבוננות החברתית בנושאים שוויון, מגדר, תכונות אופי וייחוסן לבנים ולבנות בחברה. בנושא "תכונות" נקודת המוצא היא שאין תכונות בלעדיות לבנים או לבנות אלא לכל אחד ואחת יש מגוון תכונות המרכיבות את אישיותם, לפיכך לא חייבת להיות התאמה בין הרושם הראשון לבין תכונות ואופי.

מהלך השיעור :

שלב א : נציג לתלמידים/ות שקופית ובה דף השער של "שווה דיבור". נשאל

1. מהו שם התוכנית?
2. מתי אומרים על נושא כלשהו שהוא "שווה דיבור"?
3. מה מצויר על שער התוכנית?
4. מה מסמל ציור זה?
5. האם הציור משקף את המצב החברתי שבו אנו חיים היום? נמקו.
6. שערו באילו תכנים תעסוק התוכנית? באילו תכנים חשוב שתעסוק?

שלב ב : נשמע את תשובות התלמידים/ות ונציג חלק מנושאי התוכנית. מומלץ לציין נושאים שאותם התלמידים/ות אמרו ונושאים נוספים שלא עלו בתשובותיהם/ן באמצעות עיון בתוכן העניינים.

תוכן העניינים

שיעור 1	שיעור פתיחה
שיעור 2	בין מין למגדר
שיעור 3	סטריאוטיפים מגדריים
שיעור 4	ייצוגים במדיה כטקסט חברתי : החפצה, סקסיזם ואידאל היופי
שיעור 5	שפה ומגדר
שיעור 6	תפקידים במשפחה שלי
שיעור 7	עולם העבודה מנקודת ראות מגדרית
שיעור 8	עולם העבודה מנקודת ראות מגדרית
שיעור 9	מאבקי נשים YES WE CAN
שיעור 10	כמיניזם
שיעור 11	החברה הישראלית מדד המגדר
שיעור 12	אלימות מגדרית
שיעור 13	פורנוגרפיה וסחר בבני אדם ובנות אדם
שיעור 14	יוצרים מרחב בטוח ללהט"ב
שיעור 15	גברים בתוך קופסה
שיעור 16	גברים בתוך קופסה
שיעור 17	סיכום תהליך "שווה דיבור"

שלב ג: מאחר שהתוכנית עוסקת בראש ובראשונה בבני אדם, נתחיל את השיח שלנו בתכונות.

נחלק את הכיתה ל-4 קבוצות. כל קבוצה תקבל משימה לכתוב כמה שיותר תכונות לפי אותיות הא-ב. את התכונות יש לכתוב על פתקים זהים. כל תכונה בפתק נפרד.

נבקש מהתלמידים/ות לכתוב את התכונות בלשון שוויונית, לדוגמה חכם/ה חרוץ/ה. (נספח א)

קבוצה 1 – תכונות שמתחילות באותיות א-ה

קבוצה 2 – תכונות שמתחילות באותיות ו-י

קבוצה 3 – תכונות שמתחילות באותיות כ-ע

קבוצה 4 – תכונות שמתחילות באותיות פ-ת

לאחר שכתבו, מקפלים את הפתקים.

המורה תאסוף את כל הפתקים מכל הקבוצות.

שלב ד: משימת בניית דמות

- נשאל: לכולנו תכונות רבות ומגוונות. אילו דמויות אפשר ליצור ממאגר התכונות שכתבתם/ן?
- נבקש מכל קבוצה לבחור אקראית 5 פתקים של תכונות ולבנות בהתאמה דמות שכוללת את הפרטים הבאים: שם, גיל, מין, מקצוע, תחביבים, חלומות.
- את הדמות יש להכין כך שיוכלו להציגה בפני הכיתה.
- כל קבוצה בתורה תציג את הדמות שלה, נשאל: מדוע יצרתם/ן דווקא דמות זו? איזו תכונה הייתה דומיננטית בבחירה שלכם/ן? האם תכונה זו מתאימה רק לבנים או רק לבנות?
- לכל תכונה נברר האם היא יכולה להתאים גם לבן המין האחר, למשל האם אין בנות אמיצות, בנים רגישים, בנות חזקות, בנים מנומסים?
- האם יכולתם/ן לבנות את הדמויות אחרת? כיצד?
- מה אפשר ללמוד מכך לגבי תכונות? האם יש תכונות שמתאימות רק לבנים או רק לבנות?

סיכום:

בסדנאות בתוכנית זו נדבר, נדון ונלמד מהו מגדר ושוויון בין המינים ואיך זה קשור לחיים שלנו. כצעד ראשון, עסקנו היום בעצמנו, דרך התכונות שלנו, וראינו שלכל אחד ואחת מאתנו יכול להיות מגוון תכונות - גם כאלו שנחשבות בחברה רק "נשיות" או רק "גבריות".

- מאחר שהשיעורים עוסקים בנו, במחשבות שלנו, בדעות וברצונות שלנו, חשוב שנחדד את כללי השיחה:

- יש להתנהג בצורה מכבדת ומכובדת: להקשיב לכל מה שנאמר ונשאל, להימנע מהערות מלגלגות או מעליבות ולהתייחס לזולת כפי שהייתי רוצה שיתייחסו אלי.
- אין שאלות שאסור לשאול! אנחנו כאן כדי ללמוד וחוסר ידיעה אינו סיבה לבושה.
- אין לתת כדוגמה מישהו אחר, בין אם הוא נמצא בחדר ובין אם לא.
- מה שנאמר בחדר אינו הופך לשיחה עם תלמידות/ים אחרות/ים.
- מטרת המפגשים ללמוד ולתת תחושת ביטחון באמצעות הידע שנרכוש.
- אם משהו אינו ברור או אינו מובן, ובכל זאת לא נעים לשאול, אפשר בהחלט לגשת לאחר הסדנה ולשאול באופן פרטי.
- למורה – אפשר לשאול את התלמידים/ות האם ירצו להוסיף כללים לשיח?

נספח א – תכונות - רשימת עזר למורה

• פשרן/ית	• עקשן/ית
• כישרוני/ית ב... (ריקוד, משחק, כדורגל)	• עצלן/ית
• שקדן/ית	• סבלן/ית
• שחצן/ית	• קמצן/ית
• תחרותי/ית	• מתחשב/ת
• סכסכן/ית	• צעקן/ית
• שטחית	• יהיר/ה
• רגישה	• נאמן/ה
• אטום/ה	• עוזרת/ת לזולת
• סרבן/ית	• מקשיב/ה
• מסודרת	• סבלן/ית
• עדין/ה	• נדיב/ה
• צייתן/ית	• יצירתית
• אסרטיבי/ת	• מצחיקה
• גס/ת רוח	• מופנם/ת
• טוב/ת לב	• צנוע/ה
• תוקפן/ית	• בטוח/ה בעצמו/ה
	• יסודית
	• מוסרית
	• בוגדן/ית
	• אמיץ/ה
	• מנומסת

בין מין למגדר

שיעור 2

מטרות:

1. הבנת ההבדלים בין המושגים "מגדר" ו"מין"
2. הבנת המושג "הבניה חברתית מגדרית" והכרה בסטריאוטיפים מעצבים
3. הבנת הרעיון שסוגיות של מגדר הן חברתיות ולכן ניתנות לעיצוב מחודש ולבחירה

יעדי ביצוע

1. התלמידות/ים יסבירו את המושג "מגדר"
1. התלמידות/ים יזהו סטריאוטיפים מגדריים המעצבים את התפיסות שלנו משלב מוקדם, יציגו אותם וידונו בהם
2. התלמידות/ים יביעו עמדה על הרעיון שמגדר הוא חברתי ולא רק ביולוגי, ולכן ניתן לעיצוב ולבחירה.

למורה: המטרה המרכזית של שיעור זה היא לחשוף את התלמידות/ים לתפיסות שלנו לגבי "להיות בן" ו"להיות בת". רבות מהן תלויות בחברה שבה אנו חיים, לשם כך נלמד את המושגים מין, מגדר והבניה חברתית.

שיעור זה מהווה בסיס שעליו מושתת מערך היחידה כולו.

ביחידה ננסה להרחיב את היריעה ולברר איך תפיסתנו את המגדר מתעצבת על ידי סוכני חברות, כגון משפחה, פרסומות, עולם העבודה, שפה ועוד.

קראו את השיעור, כולל הקישורים, בטרם הפגישה עם הקבוצה והתאימו אותו לאוכלוסיית היעד.

חלק א: מהם ההבדלים בין מין למגדר?

אפשר לפתוח את השיעור בשתי הפעלות :

1. **א. נחלק** את הכיתה לקבוצות של ארבע/ה תלמידות/ים. כל קבוצה תקבל רשימת היגדים (נספח א). הקבוצה תתבקש לבדוק ברשת הגדרות ל"מין" ול"מגדר" ולאחר מכן למיין את ההיגדים במהירות תחת הכותרות "מין" או "מגדר". קבוצה שסיימה ראשונה מנצחת (אפשר שהמטלה לא תהיה תחרותית).

הקבוצות יציגו את החלוקה שלהן. נברר יחד את שעולה מן החלוקה, לדוגמה האם תחת הכותרת "מגדר" מופיע ההיגד "נשים רגישות יותר מגברים"? אם כן, האם בניס רגישים הם לא בניס? האם בנות מנהיגות הן לא בנות? וכן הלאה. וכך גם לגבי "מין", אפשר להקשות – האם מי שלא יכולה ללדת היא לא בת? האם מי שלא רוצה ללדת היא לא בת? אז מהם ההבדלים בין מין למגדר?

ב. נדון במליאה ונשרטט טבלה על הלוח ([אפשר בלוח שיתופי](#)): עמודה של "מין" ועמודה של "מגדר".

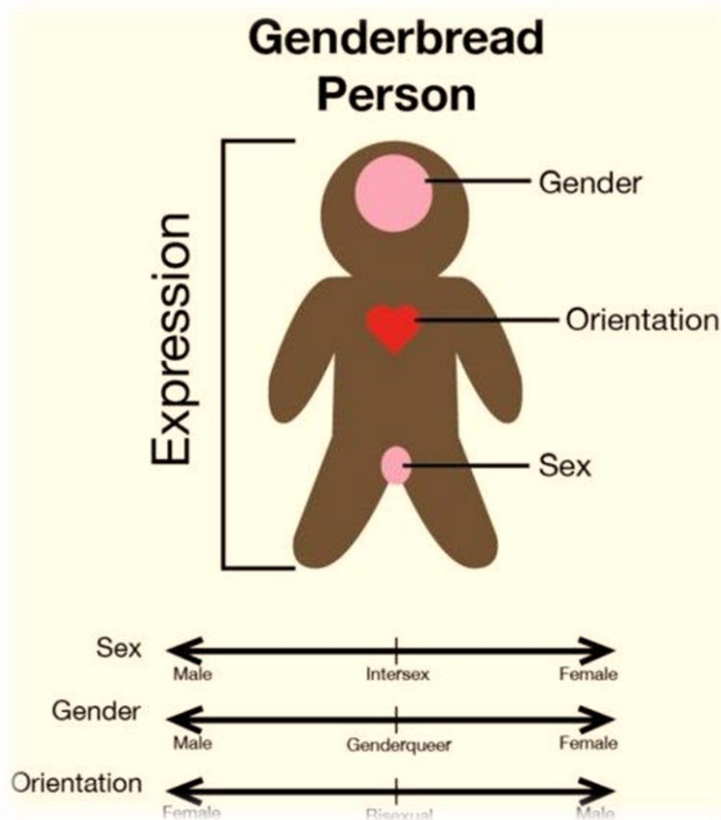
- על שתי העמודות אפשר להסכים או לא להסכים - האם קיימת הסכמה או אי-הסכמה על ההיגדים מתחת לכל כותרת? מדוע?
- מהם הדברים החדשים שלמדתם בפעילות זו?
- האם ההבחנה בין מין למגדר חשובה? ואם כן, מדוע?

2. נבקש מהתלמידים/ות לחפש תמונות של נשים וגברים בפעולות סטריאוטיפיות ומפתיעות ולהציג אותן. התלמידים/ות יבחרו תמונה ויציגו אותה במליאה. המורה תכתוב בלוח את עיקרי הדברים שעלו ותשאל את התלמידים/ות לגבי הפעולות מי אחראי לבצע אותן? למי הכישרון לבצע אותן, מדוע?

- אפשר להשתמש בשאלות המכוונות שבסעיף 1 כדי לחדד את ההבדלים בין מין למגדר.

למורה: GENDER ובעברית "מגדר" היא ההבחנה החברתית בין גבר לאשה (בניגוד ל"מין" שהוא הבחנה ביולוגית: זכר, נקבה) המעצבת ציפיות חברתיות מכל מין. המונח מאפשר לבחון את ההבניות החברתיות המכתיבות את מערכת הציפיות מכל מין, לערער על המובן מאליו ולהטיל ספק. מטרתנו בחלק זה לעודד את התלמידות/ים לערער על תפיסות מקובלות בנוגע לציפיות מהם/ן הקשורות בכך שנולדו בת או בן.

3. נוכחנו שהחברה "מלמדת" אותנו "להיות בן" ו"להיות בת". מחקרים מראים שה"חינוך" הזה מתחיל מרגע הלידה. אפשר לסכם את המושגים במחברת:

מין - הבחנה פיזיולוגית המתייחסת לאיברי מין כמבחינים בין זכר לנקבה.

מגדר - הבחנה חברתית המתייחסת לציפיות חברתיות ההופכות אותנו לגברים או לנשים. בנוסף יש משיכה מינית וזהות מינית שאליהן נתייחס בכלליות.

סרטון סיכום

[מהו שוויון מגדרי וכיצד הוא משפיע על החברה – היחידה לשוויון בין המינים](#)

חלק ב: הבניות חברתיות

4. כעת ננסה להתחקות אחר תהליך הבניה חברתית מגדרית.

א. במליאה: נכתוב רשימה על הלוח ונבקש דוגמות מאחים/ות, בני/ות דודים/ות, ילדי שכנים/ות וכו'.

- תינוקות נולדת - איך ילבישו אותה? איזה צעצועים יקנו לו/ה?
- כפעוטה - מהי התגובה להשתוללות של ילד/ה, מה התגובה לבכי?
- כיצד יתייחסו למראה חיצוני של בן ושל בת?
- במה יעודדו בנים ובנות לשחק?

בעקבות מה שכתבתם/ן בשאלות הקודמות, הסבירו מהי הבנייה חברתית? כיצד היא נוצרת? הסבירו מהם סטריאוטיפים וכיצד הם נוצרים?

ב. ניתן להקרין סרטון במליאה: [לא עוד בנים ובנות BBC](#)

- מה דעתכם/ן על הבניה חברתית ועל סטריאוטיפים? האם הם עוזרים בחיי חברה או מקשים? מדוע?

5. באילו כלים והדרכים החברה "מלמדת" אותנו מה מתאים לבנים ומה לבנות?

המורה תכתוב על הלוח בעקבות השאלה את סוכני החברות שהעלו התלמידים/ות: המשפחה, מערכת החינוך, תקשורת, קבוצת השווים.

כדאי להמשיך לפרט בעזרת דוגמות שהתלמידים/ות יביאו מתחומים שונים: טלוויזיה, פרסומות, חינוך בבית ובמסגרות, ספרים, שירים, טקסים, חלוקת תפקידים בצבא, ספורט, עבודה ועוד. וגם כדאי לבחון לכמה שעות ביום אנחנו נחשפים להשפעה של כל אחד מסוכני החברות.

הצעה: לחלק את הכיתה לקבוצות ולהקצות 7 דקות לחיפוש דוגמות בטלפון או במרשתת. את הדוגמות יציגו מאוחר יותר במליאה.

6. לסיכום:

במסגרת התוכנית ננסה להכיר את ההבניות החברתיות וכיצד הן משפיעות עלינו. השיעור היום הוא צעד ראשון שיאפשר לנו לברר מי אני רוצה להיות באמת בלי להיכנע לתכתיבים חברתיים.

אפשרות לסרטונים מסכמים

- [גברים ונשים - מבט עולמי](#) סרטון מומלץ מציג טעימה מאי שוויון חברתי בין נשים לגברים ברמה העולמית ומשאיר את הנושא פתוח.
  - [מהי גבריות?](#)
- הצעה לשיעורי בית לבדיקת סטריאוטיפים בגיל צעיר: לראיין בן/בת משפחה צעירים ולשאול לדעתם/ן.

נספח א

מגדר - מושג המתאר את ההבחנות בין גבר לאישה שהן תלויות חברה ותרבות	מין - מושג המתאר זכר או נקבה על פי מאפיינים פיזיולוגיים ואנטומיים
נשים הן רגישות יותר מגברים	מבנה אברי המין של הבנים והבנות שונה
נשים הן המין היפה	לבנים צומחות יותר שערות על הפנים מאשר בנות
גברים הם מנהיגים	נשים יכולות ללדת וגברים לא
לנשים מתאים שיער ארוך ולגברים שיער קצר	ממוצע הגובה לבנים גבוה יותר מאשר לבנות
בנים אוהבים כדורגל	לגברים מסת שריר גדולה יותר מאשר לנשים
גברים לא בוכים	לבנות יש יותר תאי שומן בגוף, ולכן בנים יורדים מהר יותר במשקל
נשים לא מפליצות וגברים כן	התקף לב נראה שונה אצל נשים ואצל גברים
בנות אוהבות בובות	לבנות יש רחם

סטריאוטיפים מגדריים

שיעור 3

מטרות:

1. היכרות עם המושג "סטריאוטיפים מגדריים"
2. בחינה ביקורתית של מסרים מגדריים בתרבות וביסוס הקשר להבניה חברתית
3. גיבוש תפיסת עולם של שוויון בין המינים

יעדי ביצוע:

1. התלמידות/ים יזהו סטריאוטיפים מגדריים בכל אחת מהפעילויות
2. התלמידות/ים יביעו עמדה על סטריאוטיפים אלה
3. התלמידות/ים יציעו חלופות שוויוניות לסטריאוטיפים הנדונים.

למורה:

שיעור זה הוא שיעור המשך לשיעור הקודם ומהווה נדבך חשוב בפתיחת התכנית ובהנחת התשתית להבנת מושגי היסוד של מגדר, סטריאוטיפים והבניות מגדריות.

- קראו את השיעור, כולל הקישורים, בטרם הפגישה עם הקבוצה והתאימו אותו לאוכלוסיית היעד.

מהלך השיעור:

1. **נבקש** מהתלמידים/ות להגיד מה זכור להם/ן מהשיעור הקודם.
מומלץ להציג שוב את המושגים: מין, מגדר והבנייה חברתית כדי לרענן את זיכרונם (אלו הם מושגי הליבה וחשוב שיהיו ברורים כתשתית להמשך היחידה).

2. חלק א: פתיח

יצירת רשימת סטריאוטיפים בשמש אסוציאציות או מפת חשיבה (כלי דיגיטלי MindMup)
שיהוו בסיס לתחילת השיעור.

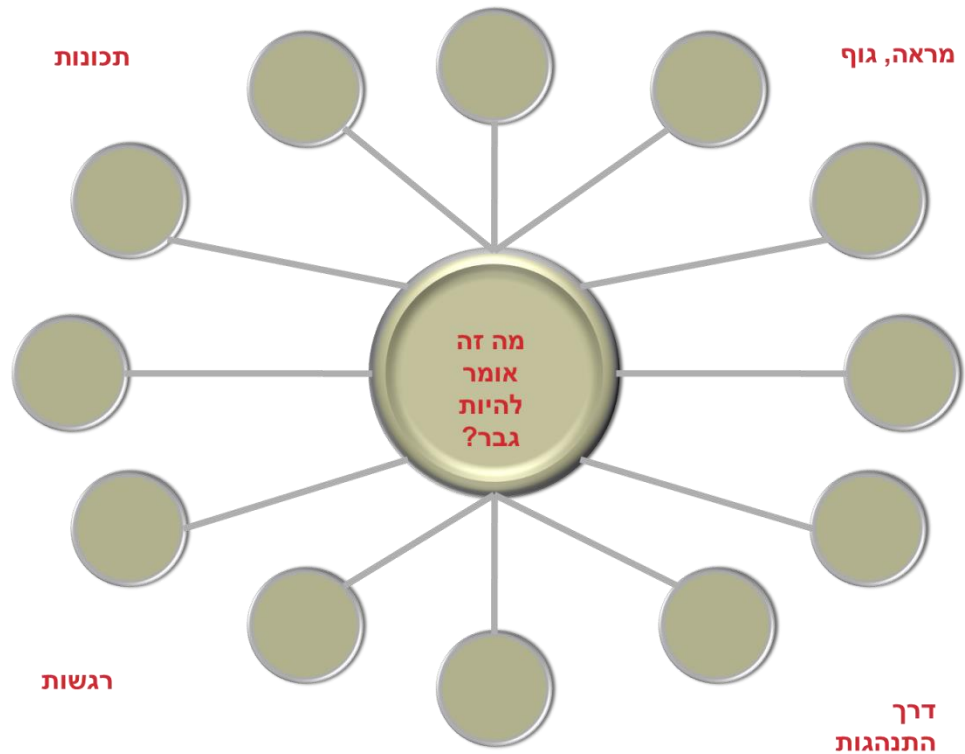
נסביר לתלמידים/ות שמדובר בבירור תפיסה חברתית לגבי מהו גבר ומהי אישה, ולא דווקא בתפיסתם האישית. נחלק את הכיתה לשתי קבוצות:

- א. לקבוצה 1 השאלה: "מבחינת החברה מה זה אומר להיות אישה?". נחלק את השמש ל-4 ונכתוב בפינות: תכונות, מראה/גוף, דרך התנהגות, רגשות. נאסוף תשובות מהתלמידים/ות תוך דיון במיקומן בשמש. כשנסיים, נצלם אותה ונשלח לקבוצה השנייה.

א. לקבוצה 2 השאלה: "מבחינת החברה מה זה אומר להיות גבר?" נחלק את השמש ל-4 ונכתוב בפינות: תכונות, מראה/גוף, דרך התנהגות, רגשות. נאסוף תשובות מהתלמידים/ות תוך דיון במיקומן בשמש. כשנסיים, נצלם אותה ונשלח לקבוצה הראשונה.

נשתמש בצילומים בשיעור המסכם ונבדוק את ששכתבנו בתחילת השנה.

דוגמה:

דיון:

- מה דעתכם/ן על המוצג במפה? איך אתם/ן מרגישים/ות כלפי העולה ממנה?
- האם יש בה היגדים סטריאוטיפיים? אם כן, מה הם? מדוע הם סטריאוטיפיים?
- נשאל כל אחד ואחת - מה דעתך על מה שכתבת? האם תוכל/י להסביר ממה זה נובע? מדוע כתבת זאת כאסוציאציות?

3. חלק ב: פעילויות המשך

לבחירת המורה, יש לבחור אחת מהפעילויות א-ב:

א. סטריאוטיפים בשירים

נקרין את השירים המצורפים ונשוחח על המסר שלהם:

- [חגיגה - שרית חדד](#)
- [טוי - נטע ברזילי](#)
- [ויקיפדיה - של חנן בן ארי](#)
- [שיר ילדים - פרח נתתי לנורית](#)

נדאי לבחור לפחות שני שירים שיאפשרו השוואה לעבודה בקבוצות או במליאה.

- מהם הביטויים החזותיים בקליפ (הדמויות, הבגדים, הקישוטים) ביחס לבנות ולבנים?
- מהם הרעיונות להצגת הבנות בשיר ומהם הרעיונות להצגת הבנים?
- מה דעתך על רעיונות אלה? מדוע? האם לדעתך השיר מביע מחאה על סטריאוטיפים מגדריים? מדוע?
- מהם המסרים המגדריים בשיר? מה דעתך על מסרים אלה?
- מה הרווח ומה ההפסד ממסרים אלה?

ב. פעילות בעקבות סרטונים

אפשר לבחור אחד או יותר מהסרטונים המצורפים:

[LIKE A GIRL](#) – מומלץ לסיכום

[סטריאוטיפים מגדריים- מקצועות ומגדר בגן](#) – סרטון מאנגליה

[מגדר בגן הילדים בישראל](#)

[סטריאוטיפים מגדריים שפעם היו הפוכים](#)

[טוני פורטר – קופסת גבריות](#)

דיון:

- מה המסר של הסרטון? מה רצו להדגים בסרטון זה? מה דעתך על מה שראית בו?
- אילו אמירות סטריאוטיפיות עלו בסרטון?
- מהן, לדעתך, ההשלכות של האמירות שעלו בסרטון על חיי בנים ובנות?
- ספרו על מקרה שבו הרצונות שלכם היו שונים מציפיות החברה. מה הרגשתם/ם?

לפניכם/ן שתי אפשרויות לסיכום ואחריהן שאלות. תוכלו לבחור באחת מהן :

אפשרות 1 לסיכום

בכל אחת מהפעילויות, בהתאם לרשימת הסטריאוטיפים המגדריים (למשל לגברים מראה, גוף, דרך התנהגות ורגשות) אפשר לפנות לכיתה ולבקש שיצביעו רק מי שיש להם את כל המאפיינים בצד אחד של הטבלה, ואף לא אחד מהמאפיינים בצד השני. ייתכן שמספר המצביעים/ות יהיה מועט, לכן יש להנחות אותם/ן להדגים איך לכל המצביעים/ות יש גם תכונה, דרך התנהגות שהיא מתוך הטור השני. חשוב להזכיר שמגדר, בניגוד למין, הוא מורכב: לכולנו מנעד תכונות חלק מהן נחשבות "נשיות" וחלק נחשבות "גבריות".

אפשרות 2 לסיכום

נחלק את הלוח לשני חלקים: בצד האחד נכתוב "הייתי רוצה שבנות יוכלו..." ובחצי השני נכתוב "הייתי רוצה שבנים יוכלו...". נבקש מכל אחד ואחת להמשיך את המשפט ברעיון שלדעתו/ה היום לא כל כך נהוג חברתית. אפשר לשרטט עיגול במרכז הלוח ובו לכתוב סטריאוטיפים שחל בהם שינוי, כמו טיפוח חיצוני אצל בנים.

שאלות

- כיצד המסרים בשירים תואמים למה שכתבנו במפת החשיבה/שמש אסוציאציה? מדוע הם תואמים או אינם תואמים למה שכתבנו?
- מה אנחנו מפסידות/ים מהציפיות מכל מין?
- מה היינו רוצות/ים לשנות? מדוע?
- הציעו הצעות להצגת הבנות והבנים בלי סטריאוטיפים מגדריים.

ייצוגים במדיה כטקסט חברתי: החפצה, סקסיזם ואידיאל היופי

שיעור 4

מטרות:

1. הבנת המושג "החפצה" - התייחסות לגברים ולנשים כאל חפץ
2. בחינה ביקורתית של החפצת נשים וגברים בתקשורת, בפרסומות ובסרטים, הפנמת הרעיון שהחפצת נשים מהווה לגיטימציה לאלימות כלפיהן

יעדי ביצוע:

1. התלמידות/ים ינתחו פרסומות, יזהו החפצת נשים וגברים בפרסומות וינמקו את הקביעה
2. התלמידות/ים יביעו את עמדתן/ם על החפצת נשים וגברים בפרסומות ועל השלכותיה
3. התלמידות/ים יזהו מאפיינים בהחפצת נשים וגברים המכוונים למודלים של גבריות ונשיות
4. התלמידות/ים יסבירו את הקשר בין החפצת נשים לבין אלימות כלפיהן ויביעו עמדה מנומקת על קשר זה.

מהלך השיעור:

1. **נחלק** את הכיתה ל-5 קבוצות, כל קבוצה תתבקש לצפות בפרסומות (קישורים בנספח א) ולענות על דף עבודה יחד (נספח ב). אפשרות נוספת היא שכל הכיתה תצפה יחד במקבץ פרסומות.

למורה:

אם הפרסומות המופיעות בקישורים לא מתאימות לצפייה במוסד הספציפי שלכם/ תוכלו להחליפן באחרות שיאפשרו ניתוח ביקורתי.

2. דיון:

- כיצד מציגות הפרסומות גברים וכיצד הן מציגות נשים?
  - מה המסר שמקבלים הצופים/ות מהפרסומות ומהיחסים בין גברים לנשים בהן?
  - השתמשו בנינוח הפרסומות השונות כדי להעביר את המסר שנשים וגברים מוצגים כחפצים – כתבו לפחות 3 דוגמות מתוך הפרסומות.
  - כיצד הנשים והגברים שמוצגים בפרסומות מרגישים, לדעתך?
  - איך נשים וגברים שרואים את הפרסומות מרגישים?
3. נקרא עם התלמידים/ות את נספח ג – כיצד תזהו פרסומת פוגענית?

הצעה נוספת לדיון: הצגת הסרטון של [ילדים מנתחים פרסומות פוגעניות למותגי על](#).

- נשאל מה היתרון בפרשנות של ילדים?
- האם יש הסכמה לגבי הפרשנות?
- האם יש החפצה הפוכה?
- באיזו צורה הפרסומות מחפיצות?
- איך נזהה פרסומת פוגענית?
- כיצד, לדעתך, ניתן להתגונן מפני פרסומת פוגענית?

נשאל את התלמידים/ות (מומלץ לצפות שוב בפרסומות)

מי הקריינית? איך נשמע הקול? מהם היחסים בין האישה לגבר מבחינה פיזית (מי גבוה יותר, מי יושב, מי שוכב, מי פעיל, מי סביל)? אצל מי מתמקדים באיברים ובאילו? איזו מוזיקה יש ברקע? אילו צבעים שולטים בפרסומת? מי בסיפור המסגרת מייצגת מוח, כוח או סקס? מה היא הססמה? איך היא קשורה למגדר?

4. נכתוב על הלוח את המושג "החפצה" ונבקש מהתלמידים/ות שיציעו הגדרה למושג.

החפצה: התייחסות אל אדם, או כל דבר שהוא שאינו חפץ, כאל חפץ

למורה: פרסומות מוכרות לנו חלום של אושר, של מציאות טובה. המוצרים עצמם הם הרי חסרי ערך ולכן תפקידה של הפרסומת הוא לייצר רגש, שאיפה ל"חיים הטובים" שמתגלמים בפרסומות באמצעות הדוגמנית, הסיפור והדימויים. לפרסומת יש זמן קצר מאוד, ולכן היא מכוונת אל "הבטן הרכה" של הצופה תוך שימוש בסטריאוטיפים, פחדים, הומור והפתעה. קשה מאוד לתפוס את תשומת הלב של הצרכנים, ולכן הם המכנה המשותף בדרך כלל נמוך. פרסומות שפונות לנשים לרוב מקטינות אותן, מייצרות אי נחת ומבקשות מהן לתקן את עצמן ([הפרודיה האנגלית](#)) – בעוד פרסומות שפונות לגברים ([פרסומות של אקס](#)), מחמיאות ומעצימות את הביטחון העצמי. בשנים האחרונות נראה שיש החפצה של גברים והיא מתבטאת גם בפרסומות.

4. שתי אפשרויות לפעילות:

עבודה בקבוצות:

א. ב-10 דקות הקרובות מצאו ברשת דוגמות להתמודדויות של יחידים או קבוצות עם פרסומות שוביניסטיות ומקטינות גברים ונשים.

ב. ב-10 דקות הקרובות בחרו באחת האפשרויות: לביים פרסומת שוויונית; לקריין פרסומת פוגענית ולהדגיש את הבעייתיות בה; לתקן פרסומת פוגענית. במליאה: הקבוצות יציגו את התוצרים.

סיום בגישה חיובית...

לבחירה מספר אפשרויות:

למורה: החפצה מצריכה גם **התייחסות לדימוי גוף**. לצערנו, דימוי גוף שלילי מלווה נשים וגברים בכל שעה ביום ונבנה מתעשיית היופי (המתפרנסת מיצירת אי נחת ורצון תמידי לתקן). יתרה מכך, בעבר הייתה זו מנת חלקן של נשים. היום בהדרגה גם בנים סובלים מדימוי גוף שלילי. לדוגמה [הפרסומת של דאב](#) והחשיפה של ילדות לתעשיית היופי.

אפשר גם לשוחח על נשים וגברים המחפצים את עצמם. אחת הדרכים להימנע מכך היא להתמקד באישיות ולא בגוף (הרי לא בוחרים חבר/ה בגלל מראה). כדאי שנציע לחשוב על עצמנו באופן כולל ולא להתמקד בגוף בלבד.

בשנים האחרונות המפרסמים נוקטים דרך שונה, הם מאמצים מסרים שוויוניים המעצימים נשים כדי להגיע לקהל של נשים. לדוגמה [הפרסומת החדשה של נייק](#)

[הסרטון האוסטרלי של פועלי הבניין](#)

נשאל

- במה הסרטון החדש חריג?
- מה ציפינו שפועלי הבניין יצחקו?
- מה הם צחקו?

למורה: פרסומת זו מתבססת על גורם ההפתעה, היא משתמשת בסטריאוטיפים, אבל בהומור. לכאורה ציפינו שעובדי הבניין יטרידו נשים משום שזו הנורמה הרווחת, ואילו כאן הם מעצימים נשים תוך שימוש בהגדרות של מגדר.

חומר רקע למורה

• [מסמך של מרכז המידע והמחקר של הכנסת](#): התייחסות מדינות העולם לסוגיית ההחפצה והשארת העניין לרגולציה פנימית (למרות ההכרה כי החפצת נשים בפרסומות פוגעת בשוויון ובכבוד).

• [תקציר המאמר של ד"ר ענת פירסט](#)

נספח א - המלצות לפרסומות נוספות:

למורה: חשוב לצפות בפרסומות טרם הצגתן בכיתה. אפשר, כמובן, להציע פרסומות אחרות המתאימות להלך הרוח של הקהילה, של בית הספר או של הכיתה.

- **מאליס** - זכתה בפרסומת הסקסיסטית לשנת 2016 של ארגון "ויצו" – גדושה בסטריאוטיפים כלפי נשים שמתייחסות זו לזו בקנאה, בחשדנות ובגסות ובגילנות (אייג'יזם). פרסומת שמעולם לא שודרה רק עלתה ברשת.
- **קפה טורקי** – בפרסומות אספקט גזעני לדיון. מיהו ה"גבר גבר" של הקפה? מזרחי סטריאוטיפי, אדם ללא גבולות, לא פעם גס רוח, משתלט על המרחב, מחכה שישרתו אותו.

נספח ב - קריטריונים להשוואה

	מה מפרסמים בפרסומת?
	מה האישה עושה בפרסומת? מה הפעולה?
	מה הגבר עושה בפרסומת? מה הפעולה?
	הופעה חיצונית של האישה והגבר
	קישור לחפצים
	יחסים עם הסביבה
	מה המסר העקיף?
	מחשבות נוספות/ מסקנות

נספח ג - איך תזהו פרסומת פוגענית?

פרסומת פוגענית וסקסיסטית היא פרסומת שאפשר להבין ממנה שלגבר או לאישה יש תכונות ותפקידים מגדריים מקובעים שאינם יכולים להיות של המין האחר.

- הצגת דמות ללא קשר למוצר שאותו מנסים למכור
- הצגת דמות בהשוואה למוצר או לחפץ
- הצגת חלק מאיברי הגוף ולא את הדמות השלמה
- השוואה בין אדם לחיה
- הצגת דמות כאובייקט מיני שנהנה מאלימות, מכאב ומהשפלה
- השוואה בין ילד/ה למבוגר/ת.

שפה ומגדר

שיעור 5

מטרות:

1. טיפוח חשיבה ביקורתית כלפי מנהגי הלשון
2. דיון עמדות בדילמת השפה ביחס לנורמות החברתיות-מגדריות העדכניות
3. קידום השימוש בשפה תקינה מבחינה מגדרית.

למורה:

השפה העברית רואה בצורות הזכר צורות בלתי-מסומנות, מעין ברירת מחדל, הפונה לגברים ולנשים כאחד. הציווי "כבד את אביך ואת אמך" ברור לכל שהוא מתייחס לנשים ולגברים, וכך מדור "דרושים" על אף שהוא מנוסח בזכר, פונה גם לנשים. יתרה מזו, על פי העברית הנורמטיבית, קהל שרובו נשים - הפנייה אליו נעשית בזכר (למרות השמועה שהרוב קובע). בעת האחרונה יש תחושה של אי נוחות בשימוש זה, ולפיכך הדוברים מוצאים פתרונות שונים ומשונים - שימוש ברבים: במקום "פְּתוּב" - "פְּתוּבו", שימוש בלוחסנים: "מנהל/ת", חידושים כגון "ראשת העיר" וכיוצא באלה. האקדמיה ללשון העברית אינה רואה עצמה רשאית לקבוע קביעה המנוגדת לדרך העברית התקנית: "אם דובר מן הדוברים רואה לנכון לקבוע דרך אחרת, יעשה זאת על דעתו". (איך פונים לקבוצה שרובה נשים).

[האקדמיה ללשון העברית](#)

יעדי ביצוע:

1. התלמידות/ים יזהו במרחבים השונים בבית הספר ומחוצה לו, פנייה לקהל הרחב (את הממצאים: תמונות, סרטונים וכדומה יעלו [ללוח שיתופי פדלט](#)), יתבוננו בעולה מן הלוח השיתופי ויתארו את מנהגי הלשון העברית - השפה הנורמטיבית בפנייה לגברים ונשים
2. התלמידות/ים יגבשו עמדה אישית לגבי הממצאים העולים מן הלוח השיתופי
3. התלמידות/ים יציגו חלופות לשינוי דפוסים קיימים בהנחה ששפה היא עניין חברתי-תרבותי ולא "טבעי".

מהלך השיעור:

1. נחלק את הכיתה ל 4 קבוצות וכל קבוצה תקבל מבחן המנוסח בלשון נקבה (נספח א). נאמר לתלמידות/ים – נעשה הצבעה מי בעד הניסוח הזה ומי נגד.
2. ניתן לכל קבוצה עמדה של דמות מסוימת - תלמיד, תלמידה, מורה, הורה (נספח ב)
3. נבקש מכל קבוצה להציג בפני הכיתה את הדעה שקיבלה ולהצדיק אותה. (גם אם אינם מסכימים אֶתה)

דיון:

- כיצד מרגישים הבנים?
- כיצד מרגישות הבנות?
- האם צריך להיות הבדל בין הבנים לבין הבנות בעניין זה?
- האם יש תחומים נוספים שנעשה בהם שימוש דומה בשפה?
- מחקרים מצאו כי פנייה בנקבה לבנים ובזכר לבנות פוגעת בהישגים של שני המינים. עקב כך החליטו באוניברסיטת תל אביב לשנות את נוסח הפנייה בכל המבחנים ללשון רבים המיוחס לזכר ולנקבה. מה דעתכם על מהלך זה? האם תמליצו לבית ספרכם לקבלו?

מאחר ששפה משקפת תודעה ומקבעת אותה נעלה דילמה בין שני הערכים - החשיבות בשימור השפה הנורמטיבית לעומת החשיבות של השוויון בין המינים בשפה - אפשר להיעזר בפרקטיקה להוראה [דיון דילמה](#)

4. סבב סיכום

כל אחד ואחת ישתפו בשינוי אחד קטן שאפשר לעשות בשפה העברית. שינוי שיהווה חלופה לקושי הקיים בשפה כיום. אם עולה קושי לחשוב על שינוי בשפה, ניתן לשתף בתובנה שיש לי מהשיעור או משהו שעיצבן אותי במהלכו.

אפשר להיעזר ביוזמה של ["דברו אלינו"](#) (באתר היחידה לשוויון בין המינים).

למורה: מומלץ להוסיף את התובנות ללוח השיתופי מתחילת השיעור, כך תיווצר תמונה כוללת של התהליך.

מבחן בספרות - הסיפור הקצר

המחרוזת / גי.דה. מופסאן

לפניך שש שאלות. עני על ארבע שאלות חובה ושאלת רשות אחת. הקפידו על ניסוח ברור.

שאלות חובה:

1. כתבי ארבעה מאפיינים שונים של דמות עגולה. צייני דוגמה מהסיפור.
2. כתבי שלושה מאפיינים של דמות שטוחה. תני דוגמה מהסיפור.
3. "סיפור פואנטה" (סיפור חוד) הוא סיפור שסופו מפתיע. לכל אורכו זרועים רמזים למניעים, להתנהגויות ולסוף המפתיע, אלא שדעת הקורא מוסחת מהם עד אשר הוא מגיע לסוף הסיפור, לחודו. " (מונחון לספרות). מהי הפואנטה בסיפור המחרוזת? נמקי את תשובתך.
4. צייני שני רמזים המופיעים לאורך הסיפור המובילים לפואנטה שבסופו.

שאלות רשות:

5. האם לסיפור סיום סגור או סיום פתוח? נמקי את תשובתך. הביאי ביסוסים מהסיפור.
6. כתבי מהי נקודת השיא בסיפור? נמקי את תשובתך.

בהצלחה לכל התלמידות

תלמיד:

היום הגיעה מורה חדשה לכיתה. כבר במשפט הראשון שהוציאה מהפה הבנו שמדובר במורה אחרת. היא פתחה את השיעור במשפט: "שלום תלמידות...". בהתחלה כולנו גיחכנו, וחשבנו שטעתה, אבל מהר מאוד התברר שזו הדרך הטבעית שלה להתנסח, בלשון נקבה! היא אמרה שזו אחת הדרכים שלה לעורר מחשבה על חוסר השוויון שיש בין גברים לנשים. היא הצהירה שהיא פמיניסטית. אני לא מוצא שום היגיון בדרך שלה לפנות לכיתה בלשון נקבה: אם נשים מתלוננות, בצדק, על קיפוח מצד השפה, אז איך הן יכולות להשתמש בשפה כדי לקפח את הגברים?! איזה מן שוויון זה?! יותר מזה, הצעד הזה מדכא את התמיכה ברעיון הפמיניסטי (שאגב, אני תומך בו), ויוצר אנטי. אנשים חושבים שפמיניזם זה משהו כוחני, נשים שמגדלות שערות ברגליים ומדברות באופן מוזר, וכך מפספסים את התרומה הגדולה של הפמיניזם אפילו לגברים עצמם. מפריע לי שבהפסקה כולם דיברו על זה וכעסו, בעיקר הבנים, אבל לאף אחד אין אומץ להתנגד לזה בשיעור. אני חושב שמה שהמורה עושה זו כפייה, ואני רוצה להבהיר שלא אגיש עבודות או מבחנים שפונים אליי בלשון נקבה. כדי שלא תחשוב שאני מנסה להתחמק משיעורים ומעבודות, אני אקבע אתה פגישה כדי למצוא יחד פתרון הוגן שיכבד את כולנו.

מורה:

אני נוהגת לפנות לציבור, ובכלל זה אל תלמידים ואל תלמידות בלשון נקבה. וזאת כדי להבליט את חוסר הנוחות שהשימוש בלשון זכר, אפילו בקבוצה שרובה נשים, יוצר. אני רואה בשימוש החריג הזה בשפה עשייה חינוכית שתגרום לשיח מאתגר בכיתה, ותעורר מחשבה וראייה ביקורתית על מה שנתפס אצלנו כ"טבעי" "מובן מאליו".

תלמידה:

היום הגיעה מורה חדשה לכיתה. כבר במשפט הראשון שהוציאה מהפה הבנו שמדובר במורה אחרת. היא פתחה את השיעור במשפט: שלום תלמידות...". בהתחלה כולנו גיחכנו, וחשבנו שטעתה, אבל מהר מאוד התברר שזו הדרך הטבעית שלה להתנסח, בלשון נקבה. היא אמרה שזו אחת הדרכים שלה לעורר מחשבה על חוסר השוויון שיש בין גברים לנשים. היא הצהירה שהיא פמיניסטית. הייתה התנגדות שקטה, במיוחד בקרב הבנים. אותנו הבנות זה שימת. סוף סוף פונים אלינו בנקבה. אבל ככל שזה נמשך זה יצר אי-נוחות בעיקר כלפי הבנים. בכל זאת, זה מוזר לראות את הבנים נשמעים להוראה: "כתבי את שמך על המדבקה, והדביקי אותה על החולצה...".

הורה:

בתי חזרה היום הביתה מאושרת. סוף סוף פונים אליה לפי מינה. בנקבה. היא סיפרה בהתרגשות שהמורה החדשה מדברת לכיתה בלשון נקבה. אמנם חלק מהכיתה הביע התנגדות שקטה (כי חלק פחדו כבר בשיעור הראשון "להסתבך" עם המורה), בעיקר הבנים, אבל רוב הבנות קיבלו את זה ברצון רב.

תפקידים במשפחה שלי

שיעור 6

מטרות:

1. פיתוח מודעות לשוויון מגדרי במשפחה
2. פיתוח חשיבה ביקורתית על חלוקת תפקידים "מסורתית" במשפחה

יעדי ביצוע:

1. התלמידות/ים יתבוננו על חלוקת התפקידים במרחב המשפחתי
2. התלמידות/ים יביעו עמדה על חלוקת תפקידים זו
3. התלמידות/ים יציעו חלוקה משלהן/ם של תפקידים במרחב המשפחתי.

למורה:

חשוב לציין כי קיימים סוגים שונים של משפחות, ועל כן רצוי להקדים ולהתייחס למושג "משפחה" כמושג רחב תלוי תרבות, שאינו מתייחס בהכרח למשפחה המסורתית של "אבא" ו"אימא" הורים נשואים לילדים ביולוגיים. הבהירו בתחילת השיעור כי המשפחות שלנו שונות זו מזו. יש משפחות חד הוריות, משפחות רב-דוריות, משפחות מאמצות, משפחות המורכבות מהורה ביולוגי והורה שאינו ביולוגי, הורים החיים יחד ואינם נשואים, משפחות עם הורים ממין זהה, משפחות המורכבות מאנשים שאינם בעלי קשר דם הקשורים זה לזה בגלל תפיסת עולם משותפת או מערכת אמונות משותפת. נגלה סובלנות לכל מסגרת משפחתית בלי ביקורתיות או שיפוטיות.

למורה:

בחלוקת התפקידים המסורתית בין המינים במטלות הבית לרוב הגברים אחראים למשימות הנחשבות "גבריות" ואשר אינן יומיומיות באופיין (ביצוע תיקונים קטנים בבית, קניות) ואילו על הנשים מוטלת אחריות רבה יותר על מטלות שוטפות במשק הבית ([שילוב חיי משפחה ועבודה וחלוקת תפקידים בין בני הזוג בבית, הלמ"ס, 2019, עמ' 5](#)).

על פי [מדד המגדר 2020](#), בישראל במשקי בית שבהם שני בני הזוג עובדים וילדיהם בני פחות מ-18, נשים מקדישות לעבודות הבית ולטיפול בבני המשפחה 43.3 שעות בשבוע, ואילו גברים-27.4 שעות. כמו כן 69% מהעובדים במשרה חלקית הן נשים לעומת 31% גברים, וזה משפיע על חלוקת המטלות במשק הבית.

מהלך השיעור:

1. נשאל מי אחראית/ת במשפחה על רוב מטלות הבית? את התשובה יקלידו בכלי הדיגיטלי ענן מילים ([הסבר לשימוש בענן מילים](#)).
2. נציג במליאה את ענן המילים שהתקבל.
3. נחלק את הכיתה לקבוצות. כל קבוצה תקבל רשימת שאלות לבירור. (נספח א) אפשר להתייחס לרשימת השאלות על פי אחת משלוש האפשרויות הבאות:
  - א. התלמידים/ות בקבוצה יתארו את הנעשה אצלם בבית. (אפשר למנות תלמיד/ה לכתוב את עיקרי הדברים שעולים בשיתוף הקבוצתי)
  - ב. נבקש מהתלמידים/ות לפני השיעור לשתף בסיפור, בתמונה או בסרטון מחיי המשפחה שלהם שבהם אפשר לראות את חלוקת האחריות על מטלות משק הבית (מי עושה איזו מטלה).
  - ג. נבקש מהתלמידים/ות לראיין את ההורים שלהן/ם על חלוקת מטלות הבית וגם את סבא וסבתא.
4. על סמך השיתוף בקבוצה, ננסה לנסח מספר תובנות:
  - האם יש שוויון בחלוקת התפקידים במשק הבית?
  - לפי מה מתחלקות עבודות הבית בכל משפחה?
  - האם חלוקת התפקידים בין האחים והאחיות שווה או שונה?
  - האם נאמר לך בבית שמטלת בית מסוימת אינה מתאימה לך משום את/ה בן/בת? אם כן, איך הרגשת?
  - האם יש שינוי בחלוקת התפקידים בין הדורות במשפחתך? אם כן, מהו?
- האם מסתמנת איזו שהיא מגמה משותפת ברוב המשפחות? אם כן, מהי? ומה דעתך על כך?
5. כל קבוצה תעלה 2-3 תובנות מרכזיות ללוח שיתופי ([כלי דיגיטלי- לוח פדלט](#)).
6. דיון במליאה:
  - נתבונן בתובנות המופיעות בלוח השיתופי, ונבחן באמצעותן את הסוגיות הבאות:
    - תפקידים במרחב הביתי – תפקידים במרחב הציבורי
    - תפקידים "גבריים" – תפקידים "נשיים"
    - תפקידים פיזיים – תפקידים רגשיים
  - (אפשר להוסיף סוגיות נוספות על אלה הנזכרות כאן)

מה דעתך על חלוקה זו?

כיצד היא נקבעת?

האם יש לשנות אותה? אם כן, כיצד?

איך היית רוצה שאצלך בבית תתנהל חלוקת התפקידים?

למורה:

ההבחנה המגדרית בין המרחב הביתי לבין המרחב הציבורי, היא הבחנה חברתית תרבותית, שעל פיה הנשים אחראיות על עבודות הבית ועל הטיפול בבית ואילו הגברים – על הפרנסה הקשורה למרחב הציבורי.

למרות העלייה בשיעור השתתפותן של נשים ואימהות בשוק העבודה, הפער המגדרי בביצוע עבודות הבית נותר.

פרקטיקות של עבודה רגשית משויכות כמתאימות לנשים ופרקטיקות "מקצועיות" לגברים. ("להפוך עבודות שקופות לנראות", מכון ון ליר)

חשוב לעלות לדיון בכיתה גם את המחיר שהגברים משלמים כתוצאה מההבניה החברתית הזו, שלפיה עיקר הפרנסה מוטלת עליהם מה שמשאיר להם פחות זמן בבית, ובתוך הבית מצופה מהם לבצע מטלות שמצריכות בעיקר כוח פיזי, או כישורים טכניים.

7. סיכום:

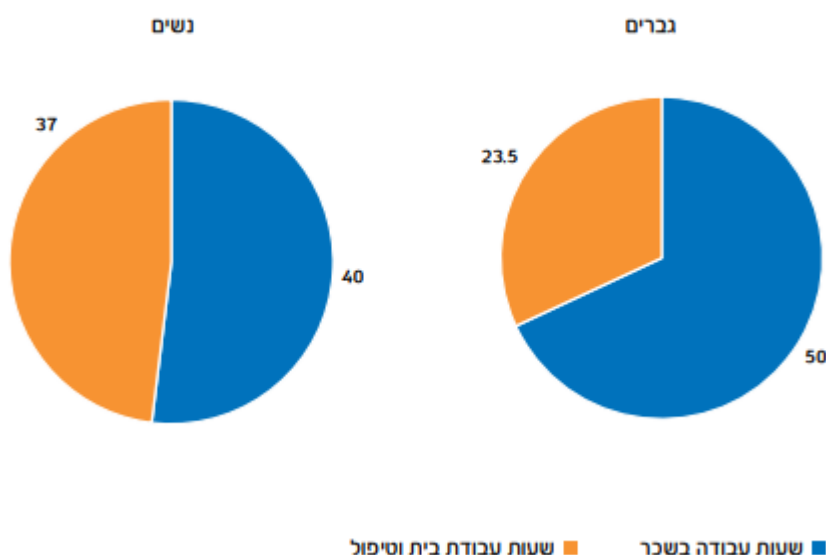
נראה שעדיין חלוקת התפקידים המסורתית נעשית על פי רוב לפי מאפייני מגדר. מצב זה בא לידי ביטוי גם בספרות וגם במחקרים וזוכה לביקורת. למשל בשיר אמא של איריס אליה כהן:

אמא

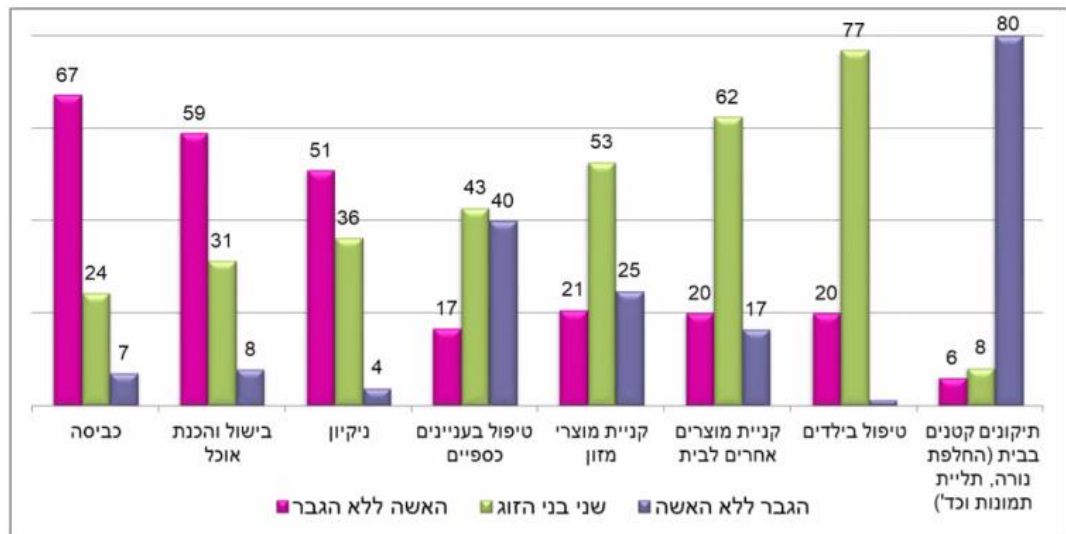
אמא היתה משפיקה, מערסלת, מחליפה, מחתלת, רוחצת, שוטפת, חופפת, מיבשת, מקרצפת, ממהצת, מקפלת, אופה, מיבשלת, מקלפת, קוטפת, מאדה, מרתיחה, ממליחה, ממתיקה, ממינת, פולה, קוצצת, צולה, ושוב מנקה (כמובן) בין לבין מיניקה (עד גיל שנתים) יורדת, עולה, אצה, הולכת, רצה, חוזרת, לא נחה רגע. לא יושבת, כל היום על הרגלים. כל היום עומדת ובכל זאת נשהיו שואלים אותי מה ההורים שלך עושים, הייתי עונה: אבא קבלן, ואמא לא עובדת

וגם בתרשים מתוך המאמר "[להפוך עבודות שקופות לנראות](#)", מכון ון ליר

תרשים 4. סך כל שעות העבודה בשכר ושעות העבודה השקופה במרחב הביתי

תרשים 5. "מי בבית שלך עושה את הדברים הבאים?"
חלוקת התפקידים בקרב זוגות נשואים ששניהם עובדים, אחוזים, 2019

[לקט נתונים מתוך הסקר החברתי 2019 : שילוב חיי משפחה בעבודה וחלוקת תפקידים בין בני הזוג בבית, הלמ"ס יולי 2020, עמוד 5.](#)

הצע/הציעי חלוקת תפקידים אחרת כפי שהיית רוצה שתהיה בביתך העתידי, וצייני את הקריטריון שעל פיו היא תתבצע. (תחביב, יכולות, כישורים, פניות)

הצע/הציעי דרכים לשינוי המצב החברתי בסוגיה זו.

נספח א - שאלות לבירור

מי אחראית/על הכביסה בבית?

מי אחראית/על ניקיון הבית?

מי מטפלת/בגינה? בעציצים?

מי יוצאת/עם הכלב לטיול?

מי מתכתבת/בווטסאפ עם גורמי חינוך?

מי משתתף/בימי הורים בבית הספר?

מי אחראית/על איסוף ממוסדות החינוך או מהחוגים?

מי מבצעת/סידורים הקשורים לבנקים, לחברת הסלולר, ולתפעול הבית (למשל זימון טכנאי)

מי קונה את מצרכי המזון בבית?

מי נמצאת/רוב שעות היום מחוץ לבית?

מי מכין/ה את הארוחות בבית?

מי מטפלת/בבני משפחה חולים? מי לוקחת/חופשה בעת מחלת ילד או ילדה?

מי זורקת/את האשפה בבית?

מי מבצעת/תיקונים קטנים בבית?

עולם העבודה מנקודת ראות מגדרית

שיעורים 7-8

שיעור 7

מטרות השיעור:

1. התבוננות בתפקידים ובמקצועות בחברה בראייה מגדרית
2. עידוד חשיבה ביקורתית על התפקידים המקובלים בחברה והכרה ביכולת הבחירה של כל אחת ואחד להיות מי שהוא/היא רוצה להיות

יעדי ביצוע:

1. התלמידות/ים יביעו עמדה על מקצועות "נשיים" על מקצועות "גבריים" ועל היכולת לצאת ממסגרת זו
2. התלמידות/ים יזהו את הקשר בין תפיסת התפקידים "הנשיים" ו"הגבריים" לבין בחירת מגמות הלימוד בבית הספר ויסבירו אותו
3. התלמידות/ים יסיקו מסקנות על בחירת מקצוע בחברה משוחררת מסטריאוטיפים גבריים ונשיים.

למורה:

בשיעור זה נכיר את עולם העבודה תוך בחינת תפקידי הנשים ותפקידי הגברים בחברה. ננסה לבחון את הסטריאוטיפים המגדריים הקשורים בעולם העבודה שראשיתם כבר במקצועות הלימוד בבית הספר. מטרתנו לעודד את התלמידות ואת התלמידים להתחבר לנטיות לבם, לכישוריהם, לפוטנציאל שלהם וליכולת הבחירה שלהם ולפתח סובלנות לבחירות של הזולת.

בשנים האחרונות יותר נשים בחרו במקצועות הנחשבים גבריים, אך תהליך זה לא קרה אצל גברים, הם לא בחרו תפקידים נשיים. בשיעור זה נציג בפני התלמידות/ים מודלים מגוונים לחיקוי בעולם העבודה כדי לאפשר שונות ופתיחות וכדי לעודד את התלמידות/ים לבחור מתוך חופש בחירה, לפי נטיות הלב וללא הטיות מגדריות. חשוב לא להביע עמדה ביקורתית כלפי הבחירות במשפחה.

שלב א - מקצועות במשפחה שלי

נחלק את הכיתה ל-4 קבוצות

1. כל קבוצה **תרשום** על פתקים את המקצוע (ולא מי עובד/ת בו) של כל אחד ואחת מבני המשפחה של חברי הקבוצה: הורים, אחות, סבא/סבתא. (פתק בצבע אחד לגברים ופתק בצבע אחר לנשים)

2. **נבדוק כל אחת מהרשימות, לפי התבחינים הבאים:**

א. באיזו רשימה יש מגוון גדול יותר של מקצועות?

ב. האם יש מכנה משותף לכל המקצועות שבאותה רשימה?

ג. מהם ההבדלים בין המקצועות בשתי הרשימות?

3. **נבקש מאחת הקבוצות להציג את הממצאים שבידיה, ונבדוק האם התוצאות שהתקבלו בקבוצות האחרות דומות או שונות.**

4. נשאל

- מדוע זה כך? (אפשר להשתמש במושגים שנלמדו בשיעורים הקודמים: סטריאוטיפים, ייצוג, הבניות חברתיות ועוד)
- האמנם כל הגברים והנשים בימינו בוחרים במקצועות "המסורתיים" המקובלים בחברה לנשים ולגברים?

שלב ב - באותן הקבוצות - ניתן לכל קבוצה משימה אחת מהמשימות שבהמשך.

- לקבוצה אחת יש לארגן מבעוד מועד מחשב נייד כדי לצפות בקטע המצורף. לאחר עשר דקות **נכנס** שוב את הכיתה ו**נבקש** מכל קבוצה לשתף את הכיתה בשאלה: מי הדמות שעליה הם קראו, ומה הם חושבים עליה?

משימה 1

א. **עיינו בכרזה המצורפת ודונו בשאלות הבאות:**

1. מדוע משרד החינוך בחר להפיק כרזה כזו ולפרסם אותה בכל בתי הספר בארץ?

2. האם הכרזה חריגה לדעתך? אם כן, מדוע?

3. מה אנחנו רגילים/ות לראות בתחום המדע? מדוע?

עצבו כרזה (דיגיטלית או ידנית) המעודדת השתלבות של נשים במקצועות הנחשבים "גבריים". הציגו את הכרזה שלכם במליאה והסבירו אותה.

מדעניות פורצות דרך בחברה הישראלית

פרופסור שפי (שפרירה) מלרס
 "כעברה רבתי להיות סופרת ולבנות מצבים ציוניים באוויר. כחברת השטח ההפכה אני מודה ליוזמת מוסטים המתפלגים, ואנשים הנקשרים וחישוב הטורים. ציוני ויצירתיות מתרשמים להפסדה או הזלם האמיתי."

פרופסור סמדר כהן
 "אנשים יכולים להתחברות טובה עם הרבה-תחומיות. המחקר המולטי-דיסציפלינארי הוא המפתח להצלחה. אני אכן אהמנין בעצמתי ולחזקתי אנציונות שתאפשר לכן אלוהי סאונד-ביטיטה מקצועי מצוי והזלם המצוי."

פרופסור שולמית לבנר
 "אני אוהבת להתחבר עם אנשים אחרים ולהתחבר איתם."

פרופסור מונא מרון
 "אני אוהבת להיות חברה. היא איננה סתם אחרת. היא אחרת במידת דבר ולא יודעת. בכל אחרת מן האחרת. סטטיסטיקה, תאוריה של המציאות והחיים."

פרופסור נטלי בלבן
 "החוקר מצוי הוא דבר פתוח. הוא אכן מודע ומצוי או המודע. הדעה או הזלם המודע או התאוריה. בסוף סיסוק המחקר הוא כן. המאמר הוא כל רגע."

פרופסור רות ארנון
 "החוקר מצוי הוא דבר פתוח. הוא אכן מודע ומצוי או המודע. הדעה או הזלם המודע או התאוריה. בסוף סיסוק המחקר הוא כן. המאמר הוא כל רגע."

פרופסור מרגל חלוף
 "החוקר מצוי הוא דבר פתוח. הוא אכן מודע ומצוי או המודע. הדעה או הזלם המודע או התאוריה. בסוף סיסוק המחקר הוא כן. המאמר הוא כל רגע."

פרופסור דרור דויסקין
 "החוקר מצוי הוא דבר פתוח. הוא אכן מודע ומצוי או המודע. הדעה או הזלם המודע או התאוריה. בסוף סיסוק המחקר הוא כן. המאמר הוא כל רגע."

פרופסור דרור קרן
 "החוקר מצוי הוא דבר פתוח. הוא אכן מודע ומצוי או המודע. הדעה או הזלם המודע או התאוריה. בסוף סיסוק המחקר הוא כן. המאמר הוא כל רגע."

פרופסור דרור קרן
 "החוקר מצוי הוא דבר פתוח. הוא אכן מודע ומצוי או המודע. הדעה או הזלם המודע או התאוריה. בסוף סיסוק המחקר הוא כן. המאמר הוא כל רגע."

פרופסור דרור קרן
 "החוקר מצוי הוא דבר פתוח. הוא אכן מודע ומצוי או המודע. הדעה או הזלם המודע או התאוריה. בסוף סיסוק המחקר הוא כן. המאמר הוא כל רגע."

משימה 2

לפניכן/ם הכתבה: "המטופל ראה אותי ואמר...", הילה ויסברג, גלובס. קראו את הכתבה ודונו בשאלות הבאות:

1. מה הסיבה שנושא זה הפך להיות לכתבה בעתון? מה מיוחד בו?
2. האם הסיפור חריג לדעתך? אם כן, במה? מדוע?
3. מהם הדברים שהתרגלנו לראות בתחום?
4. על איזה מכשולים צריכים האחים בתפקידם להתגבר?

עצבו כרזה (דיגיטלית או ידנית) הקוראת לגברים נוספים לעסוק במקצועות הנחשבים "נשיים". הציגו במליאה את הכרזה שלכם, ובאמצעותה הציגו את הסיפור שקראתם.

לפניכן/ם סיפור של שני גברים:

א. צפו בסרטון [לא לנשים בלבד](#) (מדקה 1:50 עד 3:45) ודונו בשאלות הבאות:

1. מהו הדבר שבגללו העלו כתבה בנושא זה?
2. האם הסיפור חריג לדעתך? אם כן, במה? מדוע?
3. מהם הדברים שהתרגלנו לראות בתחום?

עצבו כרזה (דיגיטלית או ידנית) הקוראת לגברים נוספים לעסוק במקצועות הנחשבים "נשיים". הציגו במליאה את הכרזה שלכם, ובאמצעותה הציגו את הסיפור שקראתם.

לפניכם/ן כתבה על אישה נהגת אוטובוס ערבייה, מתוך דה-מרקר.

צפו בכתבה ודונו בשאלות הבאות:

1. מהו הדבר שבגללו צילמו את הכתבה?
2. האם הסיפור חריג לדעתך? אם כן, במה? מדוע?
3. מהם הדברים שהתרגלנו לראות בתחום?

עצבו כרזה (דיגיטלית או ידנית) הקוראת לגברים נוספים לעסוק במקצועות הנחשבים "גבריים". הציגו במליאה את הכרזה שלכם, ובאמצעותה הציגו את הסיפור שקראתם.

דיון בעקבות המשימות:

- האם יש דוגמות נוספות לסיפורים כאלה?
- למה דוגמות אלה כל כך נדירות?
- מה משותף לכל הגברים והנשים בכתבות אלה?
- מהם הדברים שמקשים על נשים/גברים לבחור במקצועות שאינם תואמים לסטריאוטיפ המגדרי שלהן?

שיעור 8

שלב א - מקצוע לחיים

מה הגורם הקובע במה נעסוק בחיים? (ציפיות / משפחה / השכלה / כסף / ...)

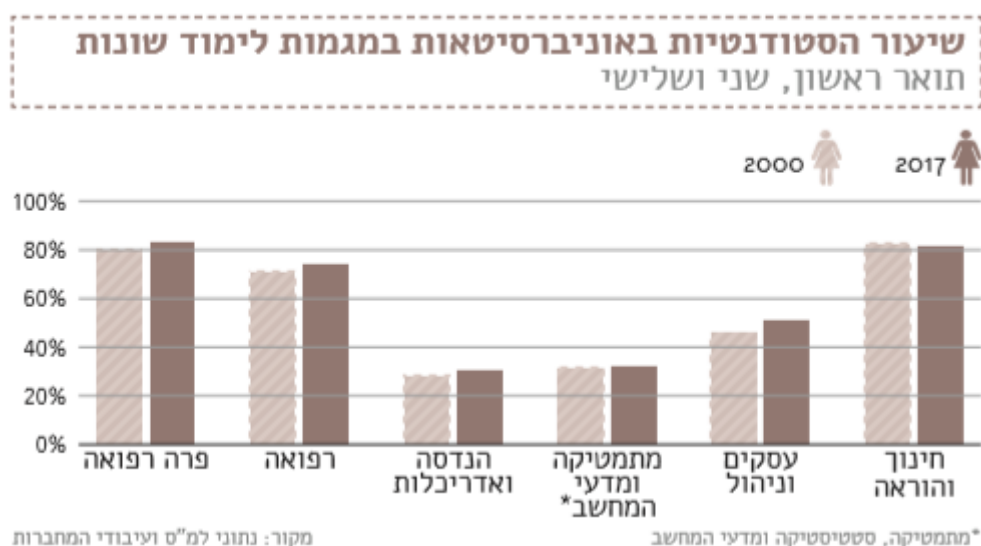
- האם יש קשר בין חלוקת המקצועות לבין מקצועות הלימוד בבית הספר?

עבודה בקבוצה:

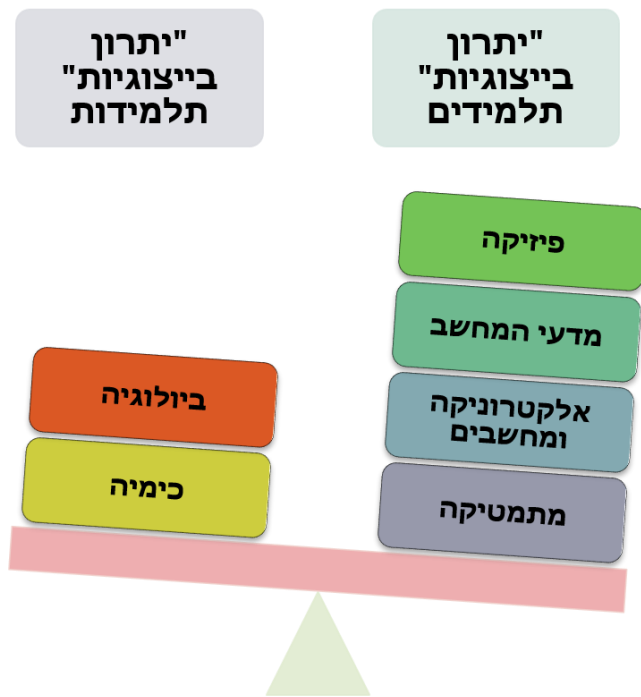
נבקש מהתלמידים/ות להסתכל בתרשים ולדרג את מקצועות הלימוד של הסטודנטיות ממספר 1

(הכי הרבה סטודנטיות בשנת 2017) ועד למספר 6 (הכי מעט סטודנטיות בשנת 2017)

- האם על סמך התרשים אפשר לדרג 1 – 6 גם את שיעור הסטודנטים במקצועות שלפניכם (אחוז הגברים משלימים כל עמודה ל-100%)

פילוח מגדרי של הייצוגיות בתחומי מדע וטכנולוגיה במגזר הממלכתי (כמותית)

נבקש מהתלמידים/ות להתבונן באיור המציג חלוקה מגדרית של המקצועות בתיכון.
נשאל: איזו מסקנה אפשר להסיק מהאיור?
מה הקשר בין מה שמוצג באיור זה לבין הנתונים שמוצגים בתרשים בשלב א?

נבקש מהתלמידים/ות להציג את התשובות של הקבוצות במליאה ונשאל:

- מדוע לדעתכם/ן זה המצב?
- מה את/ם מרגישות/ים ביחס לזה?
- האם חשוב שבמקצועות השונים יהיה מגוון של בנות ובנים. מדוע?
- האם אתם מכירים/ות מישהו או מישהי שרצו לבחור מגמה אבל חששו מתגובות החברה?
- מה תציעו למדינה לעשות כדי לשנות את המצב? נמקו הצעתכם/ם.

שלב ג – סרטון

אילו מקצועות לימוד תרצו ללמוד?

נצפה בסרטון העבר את זה הלאה

- מה אהבת בסרטון?
- מהו המסר העיקרי של הסרטון?

שלב ד - חלומות לעתיד

לאחר הצפייה בסרטון, חישבו מה אתם/ן חולמים/ות להיות כשתהיו גדולים/ות?

- מה יש לעשות כדי להגשימו?

שלב ה – מנהרת הזמן

במנהרת הזמן התקדמנו 20 שנה. תוכנית בוקר פופולרית מזמינה אתכם/ן בעקבות עבודתכם/ן

לקבל פרס, על מה תקבלו את הפרס?

הכינו לעצמכם/ן מדליה והציגו אותה בכיתה.

המדליה שלי:

מאבקי נשים - yes we can

שיעור 9

מטרות:

1. הכרת ההיסטוריה של המאבקים לקידום שוויון זכויות לנשים
2. הנעת התלמידות/ים להשקפת עולם ביקורתית, לנקיטת עמדה בנושא שוויון בין המינים ולהובלת שינויים בחברתם

יעדי ביצוע:

1. התלמידות/ים ייחשפו למאבקים לזכויות נשים ויחקרו את הדמויות הבולטות ואת רוח התקופה
2. התלמידים/ות יביעו פרשנויות רלוונטיות של המאבק לימינו ויציעו שינויים ליישומן בחברה.

למורה:

"לעולם אל תטילו ספק בכך שקבוצה קטנה של אזרחים מודאגים ואכפתיים יכולה לשנות את העולם, זה הדבר היחיד שאי פעם הביא לשינוי" מרגרט מייד, אנתרופולוגית שהתמחתה בחקר תרבויות ויחסים בין המינים.

"הילחמו על דברים שאכפת לכם מהם, אבל עשו זאת בצורה שתוביל אחרים להצטרף אליכם" רות ביידר גינסבורג, השופטת היהודייה הראשונה בבית המשפט העליון של ארה"ב.

בסדנה זו נתוודע למאבקים שמטרתם להביא לשוויון בין המינים כדי ללמוד מהם ולהפוך את החברה שלנו לצודקת יותר ולשוויונית יותר.

בסדנאות קודמות עוררנו את המודעות ואת הרגישות של התלמידות/ים לעוולות בחברה שלנו. בסדנה זו ננסה לעודד אותן/ם לפעולה.

שיעור זה עוסק במאבק על זכות הבחירה לנשים בארץ ובעולם. בנספח א יש מערכים העוסקים במאבקים נוספים לזכויות נשים והצעות לדמויות הקשורות במאבקים אלו.

אפשר להרחיב שיעור זה ולהציג בפני התלמידים/ות מאבקים נוספים בהתאמה לכיתה, לאוכלוסיית בית הספר ולתרבותו. מומלץ לבחור יותר מסדנה אחת כדי ללמוד על מאבקי הנשים בצורה מעמיקה יותר.

מאבק על זכות הבחירה לנשים - הסופרג'יסטיות

הקדמה למורה:

כיום קשה לדמיין מצב שבו לנשים אין זכות לבחור ולהיבחר, אולם לא תמיד זה היה כך. בסוף המאה ה-19 התחדדה ההבנה בצורך בשינוי חברתי. הבנה זו היוותה את התשתית לתנועה ההמונית למען [זכות בחירה לנשים](#). נשים שהשתתפו בארגונים אלו, כמו [אליזבט קיידי סטנטון](#), [סוזן ב. אנתוני](#) ו**לוסי סטון** היו ממקימות תנועה זו. מהשנה הראשונה היא פעלה לקדם חוקים המגנים על נשים, כגון זכות האישה על רכוש. חברות התנועה היו נשים לבנות, ילידות ארצות הברית ובנות המעמד הבינוני-גבוה, לפיכך סדר העדיפויות שלהן תאם את אורח חייהן.

אט-אט הפכה תנועה זו להמונית, ובעידודה של [קארי צ'יפמן קאט](#) צירפה גם נשים שאינן לבנות או בנות המעמד הבינוני-גבוה.

להצלחת המאבק על זכות הבחירה תרמה בעיקר השתתפותן של נשים במאמץ המלחמתי במלחמת העולם הראשונה. 72 שנה לאחר הכנס הפמיניסטי הראשון שבו נוסחה הדרישה לשוויון זכויות וזכות בחירה, אושר ב-[18 באוגוסט 1920 התיקון ה-19 לחוקת ארצות הברית](#) המקנה לנשים את הזכות לבחור.

סוגיית זכות הבחירה לנשים ביישוב העברי בארץ ישראל כמעט שלא נדונה בספרות העוסקת בתולדות היישוב. הדעה הרווחת היא שביישוב העברי ומאוחר יותר במדינת ישראל הנשים לא היו צריכות להילחם כדי לקבל זכות בחירה. אולם כאשר בוחנים את אירועי התקופה מתברר שהמחלוקת והמאבק על מתן זכות בחירה לנשים העסיקה את החיים הפוליטיים של אנשי היישוב העברי במשך שמונה שנים מ-1918 עד 1926. כיום הזכות לבחור נראית טבעית למרות השינוי עדיין לא מושלם. (למשל [מאבקן של נשים חרדיות להיבחר לייצוג נשים במפלגות חרדיות - לא נבחרות לא בחרות](#)).

- [סיכום על המאבק לזכות הבחירה לנשים בארצות הברית ובאנגליה](#)
- [רקע על המאבק לזכות הבחירה ביישוב העברי](#)
- [זכות הבחירה לנשים](#)

שלב א – פתיחה: הכרת המושג בחירה - מהי בחירה?

נשאל כיצד הייתם מגדירים בחירה?

הגדרה מילונית: שם פעולה של בְּחַר : העדיף מבין כמה אפשרויות (מילוג)

- מה אנחנו בוחרים/ות בחיי היום-יום?
- כיצד אנחנו מרגישים/ות כאשר אנחנו בוחרים/ות לפי רצוננו?
- כיצד אנחנו מרגישים/ות כאשר לא נותנים לנו לבחור לפי רצוננו?
- שלטון שבו יש זכות בחירה לאזרחים/ות נקרא דמוקרטיה. למי נועדה זכות ההצבעה בתחילה? למי לא?

שלב ב - זכות בחירה לנשים – ממתי?

לפניכ/ם [סרטון העוסק בזכות הבחירה לנשים](#) מתוך תוכנית החינוכית "אחת שיודעת". צפו בסרטון מדקה

6:20 ועד 9:18, וענו על השאלות הבאות:

- במה עוסק הסרטון?
- מי היא אמילין פינקהרסט?
- מה פירוש המושג "סופרג'יסטיות"?
- מה היו הנימוקים נגד הצבעת נשים?

שלב ג – סרטונים

לפניכ/ם קישורים לקדימונים לסרטים שעוסקים במאבק על זכות הבחירה לנשים. צפו בקטע וענו על השאלות:

1. [הסרט "סופרג'יסטיות" – אנגליה 2015 מבוסס על המאבק באנגליה](#)

- באיזו שנה התרחש המאבק על זכות הבחירה באנגליה?
- מה הייתה תגובת הציבור לדרישה החדשה לזכות הצבעה לנשים?
- השלימו את המשפט:
הנשים לא רצו להפר את החוקים אלא להיות שותפות ל _____ החוקים.
- מדוע האמינו הנשים בהצלחת מאבקן?

2. [הסרט "מלאכיות מברזל" – ארה"ב 2004 מבוסס על המאבק בארצות הברית](#)

- באיזו שנה התרחש המאבק על זכות הבחירה בארצות הברית?
- כיצד נראות ההפגנות? האם אתם/ן מזהים את מקום ההפגנה?
- מדוע, לדעתכ/ם, היה חשוב לנשים להיאבק **דווקא** על הזכות לבחור?

3. הסרט על [השופטת רות ביידר גינזבורג](#) ארה"ב 2018 מבוסס על סיפורה האמתי של שופטת בית המשפט העליון הראשונה בארה"ב.

- לפי דבריה של רות ביידר גינזבורג, מה הם הגורמים שאפשרו לה להגיע לתפקיד זה?
- מהי תרומתה להמשך המאבק על זכויות נשים ועל קידומן?
- הייד פארק - דונו בקבוצות ובחרו נושא למאבק על קידום זכויות של קבוצות בחברה. הציגו את טיעוניכם/ן בדרך יצירתית.

שלב ד – סיכום: מאבק הנשים לזכות בחירה ביישוב העברי

כפי שראינו, זכות הבחירה לנשים בעולם הושגה לאחר מאבק ממושך וקשה שהחל בשנות השבעים של המאה ה-19. גם ביישוב העברי שלפני קום המדינה הייתה האישה נתונה במאבק על זכות יסודית זו על אף שכבר ב-1897 הצהירה ההסתדרות הציונית על שוויון האישה היהודית וזכותה לבחור ולהיבחר לקונגרס הציוני.

לפניכם/ן תמונה של הנשים שהיו חברות ב"התאחדות הנשים העבריות לשיווי זכויות בארץ ישראל".

הכינו תעודת זהות לשתי נשים שהיו חברות בתנועה זו. על התעודה לכלול: פרטים אישיים, עיסוק עיקרי, פעילות ציבורית והתרשמות אישית שלכם/ן מפעילותה.

מימין לשמאל: חסיה פינסוד-סוקניק, שרה עזריהו, ד"ר רוזה וולטשטראוס, ד"ר חנה ברכיהו, צפורה קלויזנר, עדה גלר, עדה טברסקי, פניה מטמנ'כהן, רחל גולומב, נחמה פוחצ'בסקי, מאשה סקיבין.

מימין לשמאל: חסיה פינסוד-סוקניק, שרה עזריהו, ד"ר רוזה וולטשטראוס, ד"ר חנה ברכיהו, צפורה קלויזנר, עדה גלר, עדה טברסקי, פניה מטמנ'כהן, רחל גולומב, נחמה פוחצ'בסקי, מאשה סקיבין

1. מאבק ME TOO

למורה:

ME TOO – באוקטובר 2017 התחיל קמפיין רשת השטאג #ME TOO שנפוץ במהרה בכל רחבי העולם. קמפיין זה הפך לתנועה חברתית לדרישת נשים לנוע במרחב בטוח ונקי מהטרדות ומפגיעות מיניות. התנועה סחפה נשים מכל התחומים, ובהן נשים מובילות דעת, פוליטיקאיות, אושיות תקשורת, שחקניות, זמרות ועוד. הן התוודו בפומבי ברשתות ובאמצעי התקשורת על פגיעות והטרדות מיניות שחוו במהלך חייהן, תוך הדגשת הקלות שבה נשים הופכות להיות קורבן ובד בבד מושתקות. בעקבות זאת עלתה המודעות להפיכת המרחב לבטוח, ופוגעים רבים הובאו למשפט.

- לרגל ציון שנתיים לתנועה הקים עתון "הארץ" עמוד ובו ציוני דרך והישגים: [כרוניקה של תנועה](#).
- גם בישראל התנועה פועלת במרץ רב כדי להביא לשינוי ביחסים בין המינים ולהעלות את המודעות לנושא.
- משרד החינוך פרסם גיליון "[על סדר היום](#)" העוסק בקמפיין זה, ובו הצעות לפעילות בכיתה.

2. שירות נשים בצה"ל

למורה:

מאז הקמת צה"ל ועד לקראת שנת 2000, תפקידי חיילות בצבא היו מוגבלים ובעיקר עורפיים. בג"ץ אליס מילר בעניין שילוב נשים בקורס טיס היה נקודת מפנה ביחס הצבא לשירות נשים. הצלחת מאבק זה הביאה למגוון רחב יותר של תפקידים לנשים בצה"ל, אולם עדיין יש תפקידים שאינם פתוחים בפניהן.

בשנים האחרונות נאבקות חיילות על השתלבותן כשריונריות, ולאחרונה אף עתרו לבג"ץ שיאפשר להן להשתלב בסיירות נבחרות.

- האם אתם מכירים/ות חיילות בתפקידים קרביים? אם כן, אלו?
- האם זה היה כך תמיד?

- מה דעתכם/ם על רצון הנערות?
- מהו, לדעתכם/ם, הנימוק המשכנע ביותר בעד או נגד רצון הנערות?
- מהי תרומתם של המאבקים הקודמים להחלטת נערות אלה להיאבק על זכותן?
- כיצד לדעתכם/ם יסתיים מאבק זה? מדוע?

3. המאבק להחייאת שירת הנשים היהודיות ממדינות ערב

למורה:

ברב יהדות ארצות המזרח בשונה מיהדות אשכנז שירת נשים הייתה מותרת, וזמרות יהודיות רבות שרו בפני מלכים וסולטנים. הן היו הנשים הראשונות ששרו בערבית וסללו את הדרך לפני זמרות מוסלמיות.

בעלייה הגדולה בשנות ה-50, במפגש שבין תרבות יהדות המזרח לתרבות הישראלית-אשכנזית, הותאמו הנורמות של יהדות המזרח לנורמות המקובלות בארץ, וקולה של האישה המזרחית הושתק.

שירה אוחיון, בלוגרית וחוקרת עצמאית של נושא נשים יהודיות מארצות ערב (מזרחיות), פועלת בתחום ומאתגרת את השיח הישראלי בנושאים אתניים חברתיים ופמיניסטיים. קריאה נוספת על שירה אוחיון ומבט בתכנים שהיא מעלה אפשר למצוא באתר שהקימה [כי קולך ערב](#).

בסדנה זו נכיר את מאבקה של שירה דרך סיפורן של זוהרה אלפסייה, מאיה קזביאנקה והמאבק על שירת נשים בקונצרטים של התזמורות האנדלוסיות, מאבק שטרם הסתיים.

מומלץ שקודם הכיתה תכיר את הזמרת זוהרה אלפסייה ולאחר מכן לספר על המאבק באמצעות הטקסטים המוצעים. אפשר לבחור טקסטים נוספים מתוך הקישורים ומתוך הבלוג של שירה אוחיון.

חלק א

פתיחה - 10 דקות

את הסדנה נפתח בהיכרות עם דמותה של זמרת בחצר המלך במרוקו, [זוהרה אלפסייה](#), [מוזיקאית מצטיינת](#), שכתבה והלחינה [חלק משיריה](#).

[שיר זוהרה אלפסייה / ארז ביטון](#)

[ארז ביטון מקריא את השיר בקולו](#)

זוהרה אלפסייה / זמרת החצר אצל מחמד החמישי ברבת במרוקו. / אומרים עליה שכאשר שרה, / לחמו חילים בספינים / לפלס דרך בהמון / להגיע אל שולי שמלתה / לנשק את קצות אצבעותיה / לשים כסף ריאל לאות תודה / זוהרה אלפסייה, / היום, נתן למצא אותה / באשקלון, בעתיקות ג', / ליד לשכת הסעד, / ריח שירים של קפסאות סרדינים על שלחן מתנודד בן שלש רגלים, / שטיחי מלך מרהיבים, מרבבים על מטת סוכנות, / בחלוק בקר בהו / שעות במראה / בצבעי אפור זולים / וכשהיא אומרת: / מחמד החמישי אישון עינינו / אינך מבין ברגע הראשון. / לזוהרה אלפסייה קול צרוד, / לב צליל ועינים שבעות אהבה. / זוהרה אלפסייה.

(מנחה מרוקאית, עקד, 1976)

מי היא [זוהרה אלפסייה - ויקיפדיה](#).

שאלות:

- תארו את מצבה של זוהרה אלפסייה במרוקו. מצאו שורות בשיר שמדגישות את התיאור.
- תארו את מצבה של זוהרה אלפסייה בישראל, מצאו שורות בשיר שמדגישות את התיאור.
- מה אפשר ללמוד משיר זה על הפער בין מעמדן של נשים במרוקו לעומת מעמדן בישראל?
- מהו, לדעתכם, הגורם המרכזי למצבה של זוהרה אלפסייה בישראל? נמקו.

דוגמה נוספת לפערים אלה - סיפור חייה של הזמרת [מאיה קזביאנקה](#).

צפו בסרטון ודונו בנקודות הדמיון והשוני בין סיפור חייהן של שתי הנשים.

סיכום:

דמויותיהן של זוהרה ומאיה הן דוגמה לנשים יהודיות שעלו לארץ מארצות האסלאם, היו כוכבות זמר בין-לאומיות וקולן נדם בשל זהותן האתנית שהותכה ב"כור ההיתוך" הישראלי. השיר והסרטון מצליחים להעביר את הפער שבין חייהן הזוהרים בגולה לבין חייהן בארץ.

חלק ב - מאבק לשירת נשים בישראל 25-30 דקות (טקסטים ודיון)

זוהרה ומאיה הן רק דוגמה לנשים מזרחיות שקולן נדם בישראל. כדי להחזיר נשים לקונצרטים אנדלוסים מקצועיים מנהלת שירה אוחיון מאבק תודעתי. כיום מתקיימים קונצרטים אנדלוסים מעטים של נשים והם מהווים הצלחה גדולה, שאינה מובנת מאליה.

למורה:

להלן קטעים מתוך [כתבה של צפי סער](#) על פועלה של שירה אוחיון, המבטאים תחנות ועקרונות במאבקה. לאחר כל קטע מובאות נקודות ושאלות לדיון. רצף זה של קטעים מבהיר את הקשיים שבהם נתקלת שירה בדרכה לתקן את המציאות.

שאלות כלליות על הקטעים:

- האם, לדעתכם, זו אכן המציאות הקיימת במדינת ישראל כיום? הדגימו.
- עד כמה, לדעתכם, יש להיאבק על כך? האם זה מאבק חשוב? מדוע?

קטע ראשון:

לטענת שירה, לשירת הנשים המזרחיות והיהודיות ערביות בישראל יש קהלים רחבים, כי התרבות שהן מביאות היא תרבות הרוב (יהודים מזרחים וערבים). אבל אין לה תמיכה ממסדית.

- מצד מי האפליה, לדבריה של שירה?
- מה הן הסיבות לאפליה זו? בעקבות זאת, מה הם ממדי המאבק?
- באילו דרכים נראה לכם/כעת שיש לפעול כדי לשנות את המציאות?

קטע שני:

"גם גברים עברו פה תהליך דומה. למשל האחים דאוד וסאלח אל כווייתי, המוסיקאים הגדולים של עיראק (שאחד מנכדיהם, דודו טסה, מחדש באחרונה את יצירתם בארץ, צ"ס), או הסופרים והאינטלקטואלים העיראקים שהגיעו לפה ועברו תהליך של דה-אינטלקטואליזציה והנמכה והלעגה. במקרה של המוסיקאיות, בנוסף לבוז לתרבות המזרחית, שנתפשה על ידי הציונות כתת-תרבות נחותה, או לכל היותר פולקלור, היה הבוז של החברה הישראלית לנשים המזרחיות, שתויגו על ידה כ'פרחות', כלומר כנשים זולות, וולגריות, קלות דעת ולא משכילות".

- מהו הקושי הנוסף במאבק שמתארת שירה בקטע זה?
- כיצד אפשר להתגבר? מהי הדרך, לדעתכם, לפעולה במישור זה?

קטע שלישי:

"ב-14 שנותיה הראשונות של התזמורת האנדלוסית הישראלית, למשל, לא הופיעו נשים בסדרות המנויים שלה. לאחר המשבר שאירע בתזמורת, מאבק העובדים והקמתה של התזמורת האנדלוסית הים-תיכונית אשקלון, לפני כשלוש שנים, הופיעו אתה, בין השאר, הזמרות יסמין לוי, דקלה, זיוה עטר, גלית גיאת, נורית גלרון, אתי ביטון, יוליה פלדוביץ, נוואל דבאס ומהטפ דמיר."

(שירה אוחיון, שירת נשים גדולה עולה)

- שירה מגיעה גם להצלחות למרות הקשיים הממסדיים, הדתיים והתודעתיים שהיא נתקלת בהם. איך הן התאפשרו?
- מה עוד יש לעשות כדי להביא לשינוי משמעותי יותר?

דיון וסיכום

- האם חשוב להכיר את הנשים האלה ואת המאבק שלהן? נמקו.
- כיצד לדעתכן/ם אפשר לחזק את הנשים במאבקן למרות הקשיים?
- האם המאבק של שירה אוחיון יכול להוות תמריץ למאבק על חוסר צדק מתחום אחר? אם כן, כיצד?
- מה אפשר ללמוד מדרכה של שירה על דרכים של מאבק חברתי?
- האם יש גבול למאבק? אם כן, מהו? על מה היית מוותרת? מה המחיר שהיית מסכימה לשלם על מאבק כזה?

הערה: בתי ספר בדרום הארץ ובמרכזה יכולים ליצור קשר עם שירה ולנסות לקיים את הסדנה אתה ולשמוע את הסיפור מפיה.

4. מאבקה של מלאה יוספזאי על הזכות להשכלה לבנות

פעילויות בגיליון [על סדר היום](#) – 129א

הרחבה – נשים ומאבקים:

* **סופי שול** - סופי שול ואחיה הנס הקימו ב-1942 קבוצת התנגדות לנאציזם בגרמניה. היא נידונה למוות. הפעילות שלהם התרכזה בהפצת רעיונות ובביקורת על המשטר הנאצי. ה"וורד הלבן" בעיקר הפיצו עלונים שהם שִכְּפְּלו באופן ידני וכך ניסו ליצור התנגדות למשטר ולפעולותיו במהלך מלחמת העולם השנייה. סופי גילתה אומץ רב בחקירות הגסטפו ולבסוף הוצאה להורג.

[על סופי שול](#) ועל ה [הוורד הלבן](#) בוויקיפדיה.

* **ויקי כנפו** - אם לשלושה ילדים, גרושה שהנהיגה את מאבק האימהות ממשפחות חד-הוריות בשנת 2003 נגד מה שנקרא בפיהן "הגזרות הכלכליות", כלומר קיצוץ הקצבאות שיזם שר האוצר דאז, בנימין נתניהו, כחלק ממהלך כולל להפחתת ההוצאה הממשלתית בתחומי סעד ורווחה, בפרט בכל הנוגע להבטחת הכנסה של מגזרים חלשים, דוגמת האימהות החד-הוריות. (ויקיפדיה)

ב-2 ביולי 2003 יצאה ויקי כנפו מביתה שבמצפה רמון למשרד האוצר שבירושלים בהליכה כמחאה על קיצוץ הקצבאות. את הדרך לירושלים עשתה כשהיא אוחזת בדגל ישראל. המסע (205 קילומטרים) נמשך שבוע והצטרפו אליה אימהות ממשפחות חד-הוריות נוספות. בכך העניקה פרסום ארצי למאהל מחאה של אימהות חד הוריות שהוקם באזור משרדי הממשלה בירושלים.

על המאבק שלה ועל השראתה למאבקים חברתיים נוספים: [ויקיפדיה](#)

ובעין השביעית - המאמר כולל מאבק ביקורתי [מאמר](#)

* **מחאת העגלות** - בניגוד למאבקים היסטוריים שלבי התהוותו של המאבק הזה של נשים למען נשים אפשר לראות ברשתות החברתיות באינטרנט. המאבק החל בתל אביב אבל התפרסם על פני מקומות רבים. [כתבה](#) בדה-מרקר תוך כדי המחאה לפני "צעדת המיליון".

* **תא עתונאיות** - מאבק של נשות תקשורת בהטרדות מיניות

[מאמרים תא העתונאיות - העין השביעית](#)

* **רוזה פארקס וטניה רוזנבליט** - אפרו-אמריקנית שנלחמה נגד הדרת נשים ואפרו-אמריקנים באוטובוסים בארצות הברית. רוזה פארקס נתבקשה לפנות את כיסאה לאדם לבן, היא סירבה ובשל כך נעצרה. זה הוביל לחרם על האוטובוסים במונטגומרי ובעקבות מאבק זה הופסקה מדיניות הפרדה הגזעית באוטובוסים. על כך בוויקיפדיה- [רוזה פארקס](#), [סרטון](#)

* **טניה רוזנבליט** - נסעה באוטובוס מאשדוד לתל אביב בקו "כשר". היא אולצה לשבת בחלק האחורי של האוטובוס. התנגדותה הובילה לגל גדול נגד הדרת נשים באוטובוסים ואף עתירה לבג"ץ בנושא קווי המהדרין שבהם ישנה חלוקה בין מקומות הישיבה של הגברים (קדימה) ובין מקומות הישיבה של הנשים (מאחור). בדרך כלל חרדים עושים שימוש בקווים אלה ולא נרשמות כל התנגדויות לסדר הקיים, אולם המעשה של טניה רוזנבליט הפר את השקט בתוך החברה החרדית וגם בה גרם לשיח חדשני בנושא זה. כתבות בנושא:

["הארץ"](#)

["מאקו"](#)

[בסלונה](#) - מאמר שיכול לשפוך אור ולתת נקודות מעניינות לדיון בנושא ובקשר בין שני המאבקים והדמויות - אילו מאבקים צודקים? מה נכון וכיצד נכון לשנות מצב קיים בחברה סגורה? מה המחיר שהחברה צריכה לשלם בעבור אותם שינויים המוצעים לה או שהיא נדחקת אליהם ללא רצון? ומה הדרך להניע שינויים - מתוך החברה או מחוצה לה?

פמיניזם

שיעור 10

מטרות:

1. הבניית ידע על המושג "פמיניזם" כתנועת מאבק לשוויון מגדרי
2. גיבוש עמדה על התנועה הפמיניסטית ומטרותיה

יעדי ביצוע:

1. התלמידים/ות יסבירו ויגדירו את המושג פמיניזם מידע קודם או באופן אינטואיטיבי
2. התלמידים/ות יביעו עמדה על המאבק הפמיניסטי ועל מטרותיו.

למורה:

למושג "פמיניזם" קונוטציות רבות המתבססות לא אחת על ידע אינטואיטיבי-אישי. בשיעור זה נלמד על זכויות נשים ועל ההגדרה המילונית של "פמיניזם" המבוססת על אירועים הסטוריים (חלקם נלמדו בשיעור הקודם).

הפמיניזם היא תנועה חברתית הרואה בשחרור האישה מפתח לשחרור האדם. תנועה זו מבקרת את המציאות ההיסטורית של אלפי שנים שבתוכה האישה והנשי נדחקו לשוליים, ולכן פועלת למען בניית דימוי חדש ולמען שוויון זכויות לנשים, הן באמצעות חוקים והן ביחסים בתוך מעגלי החברה - משפחה, עבודה, מערכות יחסים, הורות ועוד.

בתנועה זו יש ניסיון להבין את השונות בין נשים לגברים ולבנות מתוכה תמונת עולם שמאפשרת שונות, אך נותנת מקום שווה בהנהגה, בהשפעה ובהובלה.

הרחבה לנושא בנספח א.

מהלך השיעור:

שלב א – תרגיל היגדים - מהו פמיניזם?

(אפשר להשתמש בפרקטיקות ההוראה הבחנה בין עובדה לדעה או תרגילי עמדות)

נציג לתלמידים/ות את רשימת ההיגדים הבאים לגבי המושג פמיניזם, ונבקש שיבחרו שני היגדים שהם מסכימים/ות אתם:

פמיניזם זה... ..

- כשנשים שולטות על הגברים
- למחות על הדיכוי שגברים מפעילים על נשים
- להיות אישה שמתנהגת בקודים גבריים
- כשגברים ונשים מצליחים לדבר באותה השפה
- כשיש שוויון זכויות בין נשים לגברים
- כשנשים לא מורידות שיער גוף
- לשרוף חזיות בהפגנות
- לשאוף למצב שבו יהיו נשים רבות בתפקידי מפתח, למשל חברות כנסת, שרות, מנהלות, נשות עסקים
- כשהגברים אחראים על עבודות הבית
- להגיד שגברים ונשים הם אותו הדבר

דיון - שיח ההיגדים:

נבקש מהתלמידים/ות להציג את 2 ההיגדים שהסכימו אתם ונשאל:

- מדוע בחרתם/ן בהיגד זה?
- האם עוד בחרו בו? מדוע?
- האם יש מתנגדים/ות להיגד זה, אם כן, מדוע?

שלב ב – הגדרת פמיניזם אישית

התלמידים/ות יקבלו דגם של משקפיים (נספח ב) בהמשך לדיון על ההיגדים נבקש שיכתבו הגדרה אישית לפמיניזם. את התשובה נבקש שיכתבו על גבי משקף אחד. התלמידים/ות ישתפו במה שכתבו.

שלב ג – פמיניזם וזכויות

לאחר שהגדרתם/ן באופן אישי את המושג "פמיניזם", לפניכם/ן רשימת זכויות שנגזרות ממנו. נבקש מהתלמידים/ות לסמן על כל זכות שמופיעה בטבלה את דעתם/ן.

זכויות	מסכימ/ה במידה רבה	מסכימ/ה במידה בינונית	מסכימ/ה במידה מועטה	לא מסכימ/ה בכלל
לאישה יש זכות להחליט על גופה בנושאים של אלימות, מניעת הריון ועוד				
לאישה יש זכות להחזיק ברכוש משל עצמה לאישה יש זכות להיות בעלת חשבון בנק ולנהל את עצמה כלכלית				
לאישה יש זכות לנוע בחופשיות ממקום למקום לפי בחירתה				
לאישה יש זכות להיות בכל מצב אישי שתבחר (רווקה, גרושה ועוד)				
לאישה יש זכות לבחור בכל עיסוק שתרצה - חופש העיסוק				
לאישה יש זכות להרוויח משכורת שווה לזו של גבר				
לאישה יש זכות לחינוך שווה לזה של גבר				
לאישה יש זכות להצביע בבחירות				
לאישה יש זכות להיבחר למוסדות המדינה (כנסת) והרשויות המקומיות				
לאישה יש זכות לחלוקה שוויונית במטלות הבית				
לגבר יש זכות להורות משותפת				

				לגבר יש זכות לצאת לחופשת לידה
				לגבר יש זכות למשרה המאפשרת שילוב של חיי עבודה ומשפחה ?

נבקש מהתלמידים/ות להציג את הזכויות שעליהן הייתה הסכמה רבה.
 נשאל - האם זכויות אלו היו תמיד לנשים ולגברים?
 אם לא, מה יצר את השינוי?

חשוב בהקשר זה להזכיר את השיעור הקודם שעסק במאבקים לזכויות נשים ולקרוא להם מאבקים פמיניסטיים.

שלב ד – הגדרה מילונית/היסטורית

המורה תשתף את התלמידים/ות בהגדרה למושג על פי הכתוב במסגרת "למורה" בתחילת השיעור.

הרחבה למורה:

חשוב לציין שאפשר למצוא הגדרות רבות לפמיניזם הקשורות גם להתפתחות ההיסטורית וגם לתפיסות חברתיות שונות. נציג את התפיסה של בל הוקס, פרופ' אפרו-אמריקאית, הכותבת רבות על מעמד, גזע ומגדר. בפתחה לספרה "פמיניזם לכולם" היא מגדירה פמיניזם כך:

"פמיניזם הוא תנועה לסיום הסקסיזם, הניצול הסקסיסטי והדיכוי הסקסיסטי".

מהגדרה זו עולה שפמיניזם אינה תנועה אנטי-גברית. כולנו, נשים וגברים כאחד, חונכנו מיום לידתנו לאמץ את הסקסיזם כדרך של חשיבה ופעולה. כתוצאה מכך נשים יכולות להיות סקסיסטיות ממש כמו גברים וכולם נפגעים מכך. כדי להפסיק את הפטריארכיה (שהיא שם אחר לסקסיזם ממוסד) עלינו להבהיר לעצמנו שלרובנו חלק בשימור הסקסיזם. נמשיך להיות שותפים לו עד שנשנה את המחשבה ואת הפעולה הסקסיסטיות, ונחליף אותן בתפיסה נטולת הטיות וסטריאוטיפים מגדריים - תפיסה שוויונית, תפיסה פמיניסטית.

שלב ה - לסיכום הנושא

התלמידים/ות יתבקשו לכתוב על המשקף השני את ההגדרה למושג פמיניזם בעקבות השיעור.

נספח א - העשרה למורה - המאבק לזכויות הנשים: היסטוריה ועובדות

מרי וולסטון, אישה אנגליה, בת לאב שיכור ואלים, הקימה בית ספר לנערות בלונדון ותבעה לראשונה חינוך, השכלה ועבודה שווה לנשים ולגברים. בשנת 1792 כתבה את הספר "הגנה על זכויות הנשים". בספר העלתה את טענתה כי נשים נולדות שוות, אבל מחונכות להיות חלשות, קלות דעת וצייתניות. בשל חוסר יכולתן להתנגד לדרישה הגברית – הן עסוקות בפיתוח הצד השטחי שלהן, דהיינו המראה החיצוני שלהן.

ה"גל הראשון" של הפמיניזם

מאמצע המאה ה-19 ועד שנות העשרים של המאה ה-20 "הגל הראשון" של המאבק הפמיניסטי. בתקופה זו התחוללו מאבקים מרים וקשים על זכויות נשים, אשר שינו את מצבן מאז ועד היום. במוקד היה המאבק למען זכות הבחירה לנשים, אך באותה עת התנהלו מאבקים נוספים.

בשנת 1848 פורסם גילוי הדעת (מניפסט) הראשון של תנועת הנשים בארצות-הברית, ובו תביעה להכיר

בזכויות של האישה הנשואה:

הזכות להחזיק ברכוש משל עצמה

הזכות לחופש תנועה

הזכות להגנה מפני אלימות בעלה

הזכות לגירושין

הזכות לחופש פעילות כלכלית

הזכות לחופש לעסוק במקצועות חופשיים (רפואה, עריכת דין ועוד)

מתן חינוך שווה לבנות

זכות הצבעה

מאבק נוסף שהחל בסוף המאה ה-19 בארצות הברית ונמשך עד ימינו, הוא המאבק על זכות השליטה של האישה על גופה, ובין היתר הזכות להשתמש באמצעי מניעה ולבצע הפלות. המאבק יצא נגד תפיסות מסורתיות שלפיהן האישה היא כלי רבייה, וכל נושא המין והתשוקה הוא נושא גברי בלבד. כמו כן החלו לעלות לתודעה הציבורית הבעיות הקשות של אלימות של גברים נגד נשים. התגובות נגד נשים שנשאו את דגל המאבק היו קשות ואף אלימות. בשנת 1885 נוסדה בשיקגו הלשכה להגנת נשים וילדים שנתנה מטרייה של הגנה וטיפול לנשים ולילדים שעברו תקיפות מיניות ואחרות.

זכות הצבעה לנשים

עד למלחמת האזרחים עסקו נשות אמריקה במאבק לפתיחת שערי מוסדות החינוך לנשים ובמאבק למען הזכות לרכוש לנשים נשואות. עם סיום מלחמת האזרחים בשנת 1865 החריפו הנשים את המאבק.

בשנים הראשונות הן חששו לדרוש בתוקף את זכות הבחירה כי הדרישה נראתה להן מוגזמת. עשרים שנה לאחר מכן היה ברור שהיא לגיטימית.

בשנת 1888 קמה "התנועה הארצית האמריקנית למתן זכות הצבעה לנשים" והמאבק לזכות הבחירה הלך והחריף.

בשנת 1920 לאחר מאבק של שבעים שנה הוענקה בארצות הברית זכות בחירה לכל אזרח, גבר ואישה. כך תם בהצלחה פרק חשוב וממושך במאבק של הנשים למימוש זכויותיהן.

הגל השני של הפמיניזם – הצלחות ושינויים

בשנת 1966 הוקמה בארצות הברית הוועדה לשוויון זכויות בתעסוקה. בשנה הראשונה הגיעו אליה 1,600 תלונות. אמנם לא היו לה כלים לטפל, להעניש, לתבוע או לפתור ולו תלונה אחת, אבל במשך שנות ה-70 התחילו להצטבר הצלחות בתחום השוויון בתעסוקה:

- דיילות אוויר זכו בתביעה נגד פיטורין בגיל 35 או במקרה של נישואין
- חברת הטלפונים הוכרחה להעסיק גברים כמרכזנים ונשים כטכנאיות
- איגודים במקצועות כמו שרברבות ונגרות – נפתחו לנשים
- נשים החלו לזכות במשפטים על אפליה בקבלה לעבודה, בקידום ובפיטורין
- גלוריה סטיינס ייסדה מפלגת נשים ארצית, וב-1974 נבחרה אישה ראשונה למושל מדינה
- 400 מרכזים לנפגעות תקיפה מינית ו-250 מקלטים לנשים מוכות נפתחו ברחבי ארצות הברית
- רבנית ראשונה קיבלה הסמכה בתנועה הרפורמית
- נפתחו מאות תוכניות ללימודי נשים באקדמיה
- האקדמיות הצבאיות פתחו את שעריהן לנשים ב-1976
- מדינת נברסקה הכירה באונס בתוך נישואין כפשע.

המאבקים הפמיניסטיים נחלו הצלחות, אך גם נסיגות. הגל הראשון של הפמיניזם שנמשך 70 שנה, הסתיים ב-1920 בהישג, כאשר הנשים קיבלו זכות בחירה לבית הנבחרים. לאחר מכן במשך כ-50 שנה, מסיום מלחמת העולם הראשונה ועד לסוף מלחמת העולם השנייה, הפמיניזם נכנס לתרדמה עמוקה. אמנם בשנים אלו פעלו מספר נשות מופת, כמו הטייסת אמיליה ארהרט או האישה הראשונה, אלינור רוזוולט, וכן הגיעו להישגים, כגון העברת חוק שכר שווה בעבור עבודה שווה ב-1963. אבל התרדמה נמשכה עד להתפרצות הגל השני של הפמיניזם בשנות ה-70 של המאה ה-20. הוא החל בשנת 1966 ונמשך עד לשנת 1979 בארצות הברית ובאירופה.

ME TOO – באוקטובר 2017 התחיל קמפיין רשת השטאג #ME TOO שבמהרה נפוץ בכל רחבי העולם. [קמפיין זה הפך לתנועה חברתית](#) לדרישת נשים לנוע במרחב בטוח ונקי מהטרדות ופגיעות מיניות. תנועה זו סחפה נשים מכל התחומים וכוללת נשים מובילות דעת, פוליטיקאיות, אושיות תקשורת, שחקניות, זמרות ועוד. נשים אלה התוודו בפומבי ברשתות ובאמצעי התקשורת על פגיעות וטרדות מיניות שחו, תוך הדגשת הקלות שבה נשים הופכות להיות קורבן ובד בבד מושתקות. בעקבות זאת עלתה המודעות להפיכת המרחב לבטוח ופוגעים רבים הובאו למשפט.

החברה הישראלית - מדד המגדר

שיעור 11

מטרות:

1. פיתוח מודעות לפערים החברתיים בין גברים לנשים בחברה הישראלית (פערי שכר, ייצוג פוליטי, מעמד, ייצוג הוגן בתרבות, בחינוך ובמקצועות שונים)
2. גיבוש עמדה ביקורתית ביחס למצב בחברה הישראלית
3. הבנה כי הפערים המגדריים המונצחים בחברה שלנו אינם גזירת גורל, ולכן אפשר לשנותם

למורה:

מעמדה של האישה היום הוא פרי של מאבק ארוך שנים גם אם נדמה שהוא טבעי ומובן מאליו. כל זכות נקנתה ביזע ובדמעות ופעמים גם בדם. זכויותיה של האישה לא נחשבו "טבעיות" כזכויותיו של הגבר, והיה צורך שנשים אמיצות ומיוחדות יעזו לדרוש את זכויותיהן. לא אחת הן שילמו על כך מחירים אישיים כבדים מאוד. בשנת 2020 דורגה ישראל במקום 64 במדד השוויון המגדרי של מדינות העולם. המדדים הנבדקים הם השתתפות בכלכלה ובפוליטיקה, חינוך והשכלה, בריאות.

יעדי ביצוע:

1. התלמידים/ות יחקרו את השוויון המגדרי בתחומים שונים בחברה הישראלית
2. התלמידים/ות יציגו נתונים מדידים המשקפים את (אי) השוויון המגדרי
3. התלמידים/ות יביעו עמדה על המצב בישראל בהתבסס על הנתונים שהציגו
4. התלמידים/ות יציעו דרכים ישימות לצמצום הפערים.

מהלך הסדנה:

המורה: היום נתבונן במשקפיים מגדריים על החברה הישראלית בכלכלה, בחינוך, בפוליטיקה ועוד.

1. נשאל מה ידוע לך על שוויון בין המינים בישראל?

באמצעות [סקר מדד המגדר בישראל 2020](#) (כלים דיגיטליים): [מנטימטר- מדריך בעברית ליצירת](#)

[סקר / גוגל פורמס - מדריך בעברית ליצירת שאלון](#)

2. נציג את תוצאות הסקר

3. נבחן את הפערים המגדריים בישראל בתחומים שונים תוך התבססות על נתונים אמפיריים ולא על פי תחושות.

לשם כך נחלק את הכיתה לקבוצות עבודה לפי נושאים, כל קבוצה תקבל נושא, תאסוף נתונים רלוונטיים ותציג אותם בשקף אחד במצגת שיתופית. (כלי דיגיטלי – מצגת שיתופית google slides)

אפשר גם להשתמש [בפרקטיקה הבניית ידע בסביבה דיגיטלית](#)

רשימת הנושאים לדוגמה:

בריאות: תוחלת חיים, מחקרים קליניים, תחושת לחץ בידוד ומצוקה

פוליטיקה: חברות כנסת, שרות בממשלה, ראשי רשויות

עולם העבודה: פערי שכר, משרות בכירות, משלוחי יד נפוצים בקרב נשים ובקרב גברים, איזון עבודה-חיים

תרבות ופנאי: ייצוג בתקשורת, במוזיקה, באומנות, פרסומות, חוגים

חינוך: זכאות לתעודת בגרות, נשירה מבתי הספר, התפלגות בנים ובנות במקצועות ההומניים, ריאליים,

בעלי תפקידים (הוראה, ניהול וכדומה) עריכת הוויקיפדיה, ערכים בוויקיפדיה

צה"ל: משך השירות הצבאי, תפקידים

השכלה גבוהה: התפלגות סטודנטים וסטודנטיות לפי תארים ולפי תחום, התפלגות הסגל האקדמי

פרסים: פרסי אופיר, פרס ישראל, פרס נובל ועוד

ספורט: ייצוג גברים ונשים בענפי הספורט

תפקידים במשפחה: טיפול בילדים, ניקיון הבית, בישול, כביסה ועוד.

מומלץ להסתמך על מקורות מידע אמין ולא מוטים.

הצעה למאגר מקורות מידע:

אתר הכנסת, מרכז אדווה, מכון ון ליר, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

[הפורום הכלכלי העולמי](#)

[international labour organization](#)

הצעה ל**מצגת שיתופית: מדד המגדר בישראל 2020 - נתונים**

4. הקבוצות יסכמו את הממצאים ויציגו אותם במליאה באמצעות המצגת השיתופית.

מה בשקף? כותרת, נתונים עדכניים, ייצוג גרפי, תמונה או סרטון.

5. דיון מסכם- נשווה בין הממצאים של הקבוצות השונות: מה דומה ומה שונה בממצאים? מה

התחדש? מה הפתיע? ניתן לצפות בסרטון [מדד המגדר - מה ניתן ללמוד ממנו על אי השוויון בין נשים](#)

[לגברים בישראל](#)

6. יישום - האם לתוצאות הממצאים יש השפעה אישית? אם כן, כיצד?
7. מה אפשר לעשות כדי לשנות את המצב? הציגו שתי דרכים ישימות שיביאו לשינוי ביכולתך לעשות כדי לשנות את המצב?

למורה:

היכולת לענות על השאלות בסיכום מתפתחת בתהליך עיצוב החשיבה הביקורתית של התלמידות/ים. שאלות אלה חיוניות לחשיפת יחסי הכוחות הפועלים במאבק על עיצוב אופיה של החברה הישראלית. יש בהן משום הטלת ספק על האמונות החברתיות, על ההנחות, על הנורמות ועל הסטריאוטיפים החברתיים-תרבותיים. אחת המטרות היא לדון בשאלה האם תמונת המצב בחברה היא גזירת גורל או שאפשר לשנותה. מאחר שאי השוויון המגדרי הוא תוצאה של הבניה חברתית, הוא בר שינוי. אם כך, על מי מוטלת האחריות לשנותו? ומה ביכולתנו כחברה וכפרטים לעשות?

אלימות מגדרית

שיעור 12

למורה: בשיעור זה בחרנו להתמקד באלימות נגד נשים. אלימות מגדרית יכולה להיות מופנית גם לגברים, אך הבולטות הסטטיסטית היא של אלימות כלפי נשים. בשיעור בנושא גבריות נדון גם במניעת אלימות מגדרית כלפי גברים.

אלימות נגד נשים יכולה להופיע בצורות רבות: פיזית, רגשית, כלכלית ועוד. (ראו "מעגל כוח השליטה" שבהמשך השיעור).

מטרות:

1. הכרת ביטויים שונים של אלימות נגד נשים
2. גיבוש עמדה נגד תופעת האלימות בכלל וכלפי נשים בפרט

יעדי ביצוע:

1. התלמידים/ות יזהו ביטויים של אלימות נגד נשים, וינמקו את קביעתם/ן
2. התלמידים/ות יציגו סיבות לאלימות נגד נשים ויחוו דעה
3. התלמידים/ות יביעו עמדה על תופעת האלימות נגד נשים.

מהלך השיעור

1. נבקש מכל התלמידים/ות לעצום עיניים 1-2 דקות ולדמיין עולם ללא אלימות. נשאל:
  - איך ההרגשה לחיות בעולם כזה?
  - איך עולם ללא אלימות יכול להתקיים? במי זה תלוי?
2. צפו בסרטון [שבקישור](#) וערכו רשימה של סוגי אלימות המופנים כלפי נשים.
3. בחרו סרטון אחד [מבין הסרטונים](#) וכתבו באיזה סוג אלימות מדובר.
4. נשאל: למה חשוב לדבר על הנושא כבר מגיל צעיר?
5. מהי אלימות נגד נשים? (אפשר להשתמש בשמש אסוציאציות או [בכלי דיגיטלי popplet](#))
6. נקריין את "מעגל הכוח והשליטה" (מתוך מצגת ליום המאבק של שפ"י)
ונשאל לאיזה חלק במעגל מתאים הסרטון שבחרת.

נעבור עם התלמידות/ים על כל חלק ונבקש מהסך לתת דוגמות.

שאלו :

- האם אלו דברים שאתם/ן שומעים עליהם לעתים קרובות? מדוע?
- כאשר אתם/ן נתקלים באלימות נגד ילדות, נערות או נשים, האם אתם/ן מתערבים/ות? כיצד?
- כיצד ניתן להקטין את ממדי התופעה של האלימות נגד נשים?
- האם לדעתכם/ן נכון לקיים יום מיוחד למאבק באלימות נגד נשים? נמקו.

יום המאבק הבין-לאומי למניעת אלימות נגד נשים מצוין ברחבי העולם ב 25.11. על יום זה

אפשר לקרוא [בקישור זה](#).

את השיעור עצמו אין הכרח ללמד בסמיכות ליום זה.

7. אלימות כלפי נשים אינה בעיה של נשים, גם גברים יכולים להשתתף במניעת אלימות זו.

[צפו בסרטון זה](#) וחשבו על דרכים לרתום נערים וגברים למאבק באלימות.

לסיכום :

בשנים אחרונות גברה המודעות למניעת אלימות נגד נשים ומתקיימים אירועים רבים שבהם מעלים את המודעות למניעה, לזיהוי ולטיפול באלימות.

תכננו אירוע שמטרתו העלאת המודעות למניעת אלימות נגד נשים, לדוגמה יום הסברה בבית הספר, עצרת הזדהות עם קורבנות אלימות בבית הספר או בשכונה, כנס, שיעור לכיתה או לכיתות אחרות ועוד.

א. למי מיועד האירוע?

ב. היכן הוא יתקיים?

ג. מה התכנים שחשוב להבליט באירוע?

אפשרות נוספת :

שימוש בכלי מתוקשב ליצירת כרזה (מצגת שיתופית או [גלוגסטר](#) glogster)

נבקש לעצב כרזה בנושא מניעת אלימות כנגד נשים.

מומלץ לתלות את הכרזות בכיתה וברחבי בית הספר.

פורנוגרפיה וסחר בבני אדם ובבנות אדם

שיעור 13

מטרות:

1. פיתוח יחס ביקורתי כלפי צפייה בפורנוגרפיה וסחר בבני אדם ובבנות אדם, מתוך תפיסה של כבוד האדם
2. חשיפת הניצול והאלימות הכרוכים בעולם הפורנוגרפיה והסחר בבני האדם, והבעת עמדה על האלימות ועל הניצול הגלומים בה
3. בירור ההשפעות של צריכת פורנוגרפיה על נערים ועל נערות בגיל צעיר

יעדי ביצוע:

1. התלמידות/ים יזהו מרכיבים של ניצול ואלימות בעולם הפורנוגרפיה והסחר בבני אדם ובבנות אדם
2. התלמידות/ים יביעו עמדה מנומקת על צפייה בפורנוגרפיה וסחר בבני אדם ובבנות אדם
3. התלמידות/ים יביעו עמדה על ההשפעות של צריכת פורנוגרפיה על נערות/ים בגיל צעיר
4. התלמידות/ים יתכננו פעילויות הסברה למיגור תופעות של סחר בנשים וזנות.

אפשרויות:

- א. התמקדות בתופעה החברתית של סחר בבני אדם למטרות זנות
- ב. התמקדות בחוק איסור צריכת זנות

בשתי האפשרויות מדובר בראייה ביקורתית כלפי תופעת ניצול נשים וגברים באופן המוקצן ביותר – כרכוש וכמטבע העובר לסוחר. תפיסת העולם ההומניסטית אשר שמה את כבוד האדם במרכז, מתנגדת לתופעת העבדות והסחר בבני אדם ובבנות אדם. ההנחה העומדת בבסיס התפיסה הזו היא שאדם, ללא קשר למעמדו או למידת רכושו, אינו יכול להיות בעליו של אדם אחר – להגביל את חירותו/ה, את חופש התנועה שלו/ה ואת זכויותיו/ה הבסיסיות.

מציאות חיינו בנויה על סחר חליפין. מגיל צעיר אנו נחשפים לעובדה שאפשר לקנות דברים בעבור כסף. השימוש בכסף כאמצעי לגיטימי לרכוש כל דבר מביא אותנו למצב שבו קנייה או שימוש באדם אחר נתפסים לגיטימיים בעינינו.

פורנוגרפיה וזנות, מושתתות על הסכמה חברתית שאפשר לשלם בעבור מין ולהשתמש באדם אחר למימוש הצרכים שלי. הטענה הליברלית כי "זהו רצון החופשי" של הנשים אינה רלוונטית במציאות שבה נכיר באופן החשיבה הפסול של מין תמורת כסף.

אפשרות א – סחר בבני אדם ובבנות אדם למטרות זנות:

1. נבקש מכל התלמידים/ות לעמוד. נקרא בקול כל אחד מן המשפטים. כאשר מי שאינו/אינה מסכימ/ה עם הנאמר במשפט ישב/תשב:

- נשים וגברים יכולים לשבת באוטובוס בכל מקום פנוי
- גברים ונשים יכולים להציע נישואין האחד לאחרת ולהיפך
- נשים יכולות להיות בעלות חשבון בנק
- בנישואים, הגבר יכול להגיד לאשתו מה לעשות
- מותר לשלם לאישה בעבור יחסי מין
- אפשר לקנות ולמכור אנשים – נשים וגברים

2. נשאל את התלמידים/ות אילו מהמשפטים, לדעתם/ן, פסולים ואילו נכונים. נתעכב על שני המשפטים האחרונים – האם אפשר לשלם כסף בעבור יחסי מין? האם אפשר לקנות ולמכור אנשים? הנורמה התרבותית מתירה לנו לרכוש "מין" תמורת כסף ולהתייחס לנשים ולגברים כאל חפצים. זה המקום לחזור למושג "החפצה" שהכרנו בשיעורים הראשונים, ולהזכיר מהו יחס מחפץ.

סחר בבני אדם ובבנות אדם למטרות זנות:

'סחורה', 'יבוא', 'יצוא', 'תיווך', 'החלפה', 'משלוח' - הנשים שנסחרו לזנות אינן עוד בנות אנוש אלא חפצים תחת קניינו של בעליהן. אפילו הטון הסמנטי שבו פונים אליהן, מדמה קטלוג אנושי זול ו'שוק בשר אנושי' רחב היקף אשר ניתן ל'החלפה' בכל עת. עם בואן של הנשים הן מועמדות למכירה פומבית משפילה, שמזכירה לעתים, תקופות אפלות יותר בהיסטוריה האנושית: שוקי עבדים של ימי הביניים והעת העתיקה. בעלי בתי הבושת הפעילו חדשים לבקרים את כוחם נגד הנשים. השליטה עליהן התבטאה בכל תחום ותחום בחייהן. הן איבדו כל זכות לחירות ולבחירה חופשית. השליטה התבטאה בהפעלה של שליטה כלכלית, בשעבוד חוב ונטילת דרכונים ואף שליטה פיזית על ידי נעילה וחשיפה תמידיה ושיטתית לאלימות פיזית ופסיכולוגית.

למורה:

חוק איסור צריכת זנות, שנכנס לתוקף ביולי 2020, הוא חוק המטיל קנס על צריכת מעשי זנות ועל ניסיון לצרוך זנות, כלומר אדם שיימצא צורך זנות, ייחשב כעובר על החוק וישלם קנס בסך 2000 ₪. החוק כולל גם תקציבי טיפול ושיקום לנפגעות זנות וכן תומך בתהליכי הסברה וחינוך כדי לשנות את עמדות הציבור ביחס לצריכת זנות. שוודיה שהייתה הראשונה לחוקק חוק זה ב 1996, מציגה ירידה משמעותית במתן שירותי מין בעקבות החקיקה וכן שינוי עמדות בקרב הציבור בעקבות ההסברה שנלוותה לחוק (כ-70% מהציבור בשוודיה מתנגד לצריכת זנות).

היחס לנושא הזנות מורכב. בדיונים על החוק עלו עמדות שאולי יעלו גם בקרב התלמידות והתלמידים בשיעור:

- א. **עיסוק בזנות אינו בחירה** - אלו התומכים בחוק מציגים נתונים המראים כי העוסקות והעוסקים בזנות אינם עושים זאת מתוך בחירה אלא מחוסר ברירה. רבות מן הנשים העוסקות בזנות עברו פגיעה מינית קשה בילדות, חלקן נפגעות גילוי עריות מתמשך או טראומה, כמו אונס קבוצתי. רבות מהנשים העוסקות בזנות התחילו כקטינות. העיסוק בזנות מוביל לפגיעות נוספות ובהן אלימות, שימוש בסמים קשים, קורבנות של סחר בבני אדם, פגיעה בבריאות הגופנית והנפשית, נטייה לאובדנות ועוד.
- ב. **החוק מהווה פגיעה בזכותן של נשים על גופן** ואל לו לחוק לקבוע מה נשים יעשו אתו.
- ג. **לצד החוק חייבים שיקום והכשרה מקצועית** - רבות מן הנשים במעגל הזנות יתקשו מאוד לצאת ממנו משום שהן חסרות הכשרה מקצועית וכן סובלות מסטיגמה שלילית ומבעיות רפואיות ונפשיות, לכן הן מתנות את אישור החוק במתן טיפול ושיקום וכן הכשרה מקצועית שתאפשר להשתלב בשוק העבודה.

הצעה לפעילות בחוק איסור צריכת זנות :

פתיחה : היום נעסוק בנושא הזנות והחוק לאיסור צריכת זנות. לפני שנציג מספר עובדות, חשוב לדעת מה אתן/ם חושבות/ים על הנושא.

נציג את ההיגדים הבאים ונבקש מהתלמידות והתלמידים לדרג את מידת הסכמתם/ן מ 1 עד 5 (1 לא מסכימה/ה 5 מסכימה/ה מאוד). (אפשר להכין סקר בגוגל פורמס)

1. מי שעוסק/ת בזנות עושה זאת מבחירה ויכול/ה להחליט להפסיק
2. מי שעוסק/ת בזנות מרוויח/ה הרבה כסף
3. מי שעוסק/ת בזנות חשופ/ה לאלימות, התמכרות לסמים ופגיעה נפשית
4. זה סבבה להזמין נערת ליווי
5. רק נשים עוסקות בזנות
6. מי שעוסק/ת בזנות נפטר בגיל צעיר יותר
7. אי אפשר שלא תהיה זנות בעולם משו שזה המקצוע הכי עתיק

יש לאפשר התייחסות לעמדות השונות כלפי ההיגדים.

לפניכם/ן סרטון המציג נתונים על הזנות בישראל:

[סרטון צריכת זנות הורגת נתונים על זנות בישראל](#)

דיון לאחר הצפייה בסרטון : נשאל מהם המחשבות והרגשות שעלו בעקבות הצפייה. איזה נתון חדש לכם/ן? איזה מהנתונים השאיר בכם/ן רושם?

הצגת החוק

אפשר גם לצפות בסרטון הבא :

[מתוך ראיון טלויזיה המציג את החוק](#)

דיון לאחר הצפייה בסרטון : מה דעתכם/ן על העמדה שהוצגה בסרטון? מה כל אחת ואחד מאתנו יכולים/ות לעשות כדי לשנות את התפיסה לגבי צריכת זנות?

משימה לאחר הצפייה בסרטון : אילו פעולות הסברה אפשר לעשות בבית הספר ובחברה כדי לתמוך ברעיון שצריכת זנות אינה חוקית ואינה לגיטימית.

לסיכום: סחר בבני אדם, גברים ונשים, ועיסוק בזנות הם תופעות שנמשכות שנים רבות. עובדה זו אינה הופכת אותן ללגיטימיות. בדיוק כפי שתופעת העבדות נחשבה לגיטימית וחוקית עד שנפסלה, עלינו להתבונן כך בתופעות אלו ולפעול לשינוי התפיסות החברתיות התומכות בהמשך קיומן. לחינוך ולהסברה בגיל צעיר ישנה השפעה מכרעת על היכולת לשנות עמדות. יש לנו הכוח להתחיל להוביל שינוי.

מהלך השיעור :

נשרטט על הלוח קו רצף – בצד אחד נכתוב "מיניות מכבדת ושוויונית" ובצד האחר "פורנוגרפיה".
נבקש מהתלמידים/ות לסדר על קו הרצף כרטיסיות ובהן האמירות הבאות:

- נשיקה בין בני זוג
- בני זוג אוהבים מתגפפים
- שני אנשים שלא מכירים אחד את השני מתגפפים
- סצנת יחסי מין בסרט שמתאר מערכת יחסים בין גבר לאישה
- סרט שיש בו רק סצנות יחסי מין
- סרט ובו יחסי מין תוך שימוש באלימות
- סרט ובו מספר גברים מקיימים יחסי מין עם אישה אחת

דיון:

- מה מאפיין פורנוגרפיה?
- איפה עובר הגבול בסרט בין הצגת מערכת יחסים לגיטימית לבין פורנוגרפיה?
- איך הייתם מגדירים פורנוגרפיה?

נתלה הגדרה:

"פורנוגרפיה - ייצוג ויזואלי או אחר של מין באופן מוגזם ושקרי. פורנוגרפיה משתמשת בדימויים שקריים, אלימים ומשפילים ומתייחסת למין מחוץ להקשר של מערכת יחסים בין שני בני אדם המושתתת על כבוד הדדי."

- **למה אתם/ן מסכימים/ות ולמה אינכם/ן מסכימים/ות?**
נכתוב טבלה על הלוח: איך מוצגות הנשים בסרטי פורנו? איך מוצגים הגברים?
- מה הקשר בין פורנו לבין המציאות?
- איך הגברים והנשים מתייחסים אחד לשנייה בסרט פורנו? יש דיבורים? יש התקרבות? למי יש יותר זכויות? מי מוביל את המגע?

- [מדוע הפסקתי לצפות בפורנו / רן גבריאלי – טד](#) (חשוב שהמורה יצפה/תצפה בהרצאה לפני הצגתה בכיתה כדי לבחון את התאמתה לכיתה)

סיכום:

במציאות הרצויה המגע הוא הדדי, מוסכם, מכבד את הצדדים ונעשה מתוך בחירה. במציאות המגע הוא דבר שיש בו כבוד. בפורנוגרפיה או בסחר בנשים למטרות זנות לא קיים כבוד בין בני האדם. בפורנו נוצר הרושם שבמערכת יחסים בינו לבין המטרה להשתמש בגוף האישה לסיפוק צרכיו של הגבר. במציאות בני האדם אינם אובייקט מיני ויש לכבד אותם, גברים ונשים, את הרצונות ואת הצרכים של כל אחד ואחת. כל מערכת יחסים שבה אנו בוחרים שיהיה מגע, יכולה לכלול בסופו של דבר גם מגע מיני בתנאי שבן הזוג או בת הזוג יתנו את הסכמתם/ הברורה למגע, והוא יהיה תמיד הדדי, נעים ומתוך חופש בחירה אמיתי.

נספח א

“פורנוגרפיה - ייצוג ויזואלי או אחר של מין באופן מוגזם ושקרי.

פורנוגרפיה משתמשת בדימויים שקריים, אלימים ומשפילים ומתייחסת למין מחוץ להקשר של מערכת יחסים בין שני בני אדם.”

נספח למורה על פורנוגרפיה:

לצערנו, אין היום כמעט התבגרות מינית של בני נוער ללא חשיפה כזו או אחרת לעולם הפורנו. בעוד שהבנים יתגלו כצופים אקטיביים ופעילים, הבנות בגיל ההתבגרות יהיו לרוב הקורבנות המועדים של עיוות דמות האישה בסרטים אלו ויושפעו מכך באופן דרמטי בכל הקשור למושגי הבסיס הראשונים לגבי יחסי מין, דימויי גוף, תפקידה של האישה והעדפותיו של הגבר. סרטי הפורנו למעשה יכשירו מערכות יחסים בגיל הנעורים המבוססות על אלימות מינית, מניפולציות ואפילו אונס. מאחר שהאינטרנט זמין בכל בית ולכל ילד יש טלפון נייד, הפורנוגרפיה נגישה כמעט לכל דורש. כיום המרחב הוירטואלי מוצף בפורנוגרפיה חינם וללא פיקוח, ללא צנזורה או שליטה. החומרים כוללים גם פורנוגרפיה קשה ואלימה המוגדרת כבלתי חוקית במדינות רבות, והיא הולכת ומקצינה. אלימות, השפלה, התעללות, כאב, אונס וביטול ערך האדם הם המאפיינים הבולטים של “הפורנו החדש” בגרסת היוטיוב – כל אדם רשאי להעלות לאתר כל סרט שיבחר והצפייה היא ללא תשלום, בירור גיל או פיקוח. נוכח מציאות שכזו נותרים ההורים והצוות החינוכי בבית הספר לרוב חסרי אונים. ניסיונות נואשים להגביל את הילדים והנערים מלשוטט באינטרנט נדונים לרוב לכישלון ובמקום שיש מחסום מיד נמצאת דרך עוקפת.

אנו מבקשים להתמודד עם תופעה זו בעיניים פקוחות. ראשית, להבין את היקפיה ואת השפעותיה ההרסניות על נפש האדם. עם זאת יש לעשות את הפעולה החינוכית לא ממקום של הפחדה, הטלת איסורים ורגשות אשם אלא מתוך הבנה אמיתית של התלמידים והתלמידות את עצמם ואת הנזק החמור הנגרם להם. לכל הפחות אנו מבקשים להציב מספר עוגנים שיסייעו להטיל ספק במה שנגלה מן המסך, ולהבין את ההשלכות של הצפייה בפורנוגרפיה על מערכות יחסים בהווה ובעתיד.

חשוב לציין כי אין טעם לנסות ולבטל את רגש הסקרנות הטבעי המתחזק בגיל הנעורים כלפי כל מה שקשור במין על צורותיו השונות, אך יש לנסות בכל דרך חינוכית שהיא להתמודד עם התלמידים ועם התלמידות על ההרס שעלול להיווצר כתוצאה מצפייה בסרטים אלו, גם אם הנער או הנערה "מודעים" יותר או פחות לאשליות שבתעשיית המין. רק הבנה פנימית ואמיתית של הנער והנערה כי הפורנוגרפיה מזיקה, תוכל לסייע בהתמודדות עם התופעה.

חשוב להתייחס לכל הקולות העולים בכיתה, לקולות המגנים ולקולות המעודדים ולהתייחס למשמעות הצפייה בסרטים פורנוגרפיים.

נתונים על פורנוגרפיה:

1. סרט פורנוגרפי הוא עסקה כלכלית טהורה שמטרתה להעלות את סף הגירוי של הצופים כדי שיצרכו עוד ועוד סרטים, ויגדילו את רווחי החברות המפיקות אותם. ככל שנרשמות כניסות רבות יותר לאתרים הללו באינטרנט, כך גדלה רווחיותן של החברות.

2. בסרטים הפורנוגרפיים ישנו שימוש ציני בגוף האישה והגבר. מנצלים אותם לצרכים הכלכליים של בעלי העסקים בתחום (עסקני האתרים הפורנוגרפיים). מתייחסים אל הגוף של השחקנים כאל חפץ נטול רגשות שצריך לנוע בהתאם להוראות שהוא מקבל, ועל השחקנים להיראות כאילו הם נהנים. האנשים שמקיימים יחסי מין לפני המצלמה בסרטי הפורנו לא נהנים באמת מהפעילות המינית, לא שוררת אהבה ביניהם. בסרטים הללו לא מציגים תהליך של חיזור והתחשבות ברצונות האחר ובצרכיו, המאפיינים חיי אהבה אמיתיים. הדגש הוא על היכולת הביצועית של המשתתפים.

3. בסרטים הפורנוגרפיים נתונה האישה ברוב המקרים בעמדת נחיתות, מוצגת כמופקרת או ככזו שניתן להשתמש בגופה.

4. הגברים בסרטים מוצגים בדרך כלל בעמדת עליונות וביצועיהם המיניים מוגזמים ובלתי אפשריים במציאות.

5. חלק מן המשתתפים בסרטים אלה עושים זאת בלית ברירה, מכמה סיבות:

- מצוקה כלכלית
- סחיטה
- סחיטה רגשית של המצולמים

לא תמיד אנשים מסוגלים לחזות מראש את המחיר הקשה שהם עלולים לשלם בשל השיקולים המוטעים שהנחו אותם בקבלת ההחלטות.

6. בסרטים פורנוגרפיים יש ניסיון ליצור אשליה של חוויה מינית חיובית ואותנטית בעיני הצופה. לילדים צעירים, שעדיין לא התנסו במיניות בוגרת, אין יכולת לפרש ולבקר את מה שהם רואים. כך מצטיירת בעבורם המציאות.
7. הסרטים הפורנוגרפיים מעלים את סף הגירוי המיני של הילדים הצעירים אשר צופים בהם, ומעוררים בהם לעתים את הרצון להתנסות באותן חוויות. מאחר שאין להם עדיין יכולת להבין מהי הדדיות והסכמה בקשר זוגי שיש לו גם היבטים מיניים, ויכולת האיפוק שלהם קטנה משל מבוגרים, הם יכולים להפעיל כוח כלפי חבריהם הצעירים כדי לנסות לממש את הפנטזיות והסקרנות שמתעוררים בהם בעקבות הצפייה בסרטים.
8. כל מה שמופיע בסרטים מעוות ובלתי אמין. חשוב שהילדים יבינו שבמציאות הדברים נראים אחרת ומתרחשים באופן שונה. חשוב להסביר להם שכיום יש לאנשי המקצוע יכולת טכנית לשנות את התמונות, להגזים ולהקצין סיטואציות מיניות וליצור אשליה של אירוע רציף ומתמשך שבבסיסו מורכב מקטעים רבים שחוברו יחד. אברי המין שלהם הופכים לכלי שמשתמשים בו ללא הפסקה. במציאות לא ניתן לקיים יחסי מין ללא הפוגה, זה כואב וצורב לאישה, ולגבר אין יכולת לשמר זקפה אחר זקפה ברצף. אשליה זו נעשית על ידי הזרקת הורמונים. כיום ידוע שהזרקת הורמונים יש לה השלכות קשות, בעיקר על קיום יחסי מין תקינים.

יוצרים מרחב בטוח ללהטב"ק

שיעור 14

מטרות:

1. הבחנה בין מושגי יסוד: מין, זהות מגדרית, הופעה מגדרית ומשיכה מינית
2. הרחבת המודעות לקהילת הלהטב"ק
3. הכרה בלהט"בופוביה כאלימות ופרקטיקה של אפליה, העמקת הידע באשר לסוגי הביטוי ללהט"בופוביה ומודעות לממדי התופעה
4. הבנת הצורך ביצירת מרחב בטוח המאפשר מגוון זהויות מגדריות ומשיכה מינית ללא חשש

יעדי ביצוע:

1. התלמידים/ות יבררו את עמדותיהם/ן האישיות בנוגע לקהילת הלהטב"ק ובנוגע לבית הספר כמרחב בטוח לקהילה
2. התלמידים/ות ינהלו דיונים באופן רגיש ומכבד
3. התלמידים/ות יזהו ביטויי להט"בופוביה בסביבתם/ן
4. התלמידים/ות יזמו פעולות שיהפכו את המרחב הבית ספרי למכבד, נעים ובטוח יותר בעבור הקהילה הגאה.

למורה:

בעשורים האחרונים אנו עדים למהפכה ביחס לקהילת הלהטב"קי בישראל. יותר ויותר גברים ונשים מהקהילה יוצאים מ"הארון" וזוכים להכרה ציבורית. יותר ויותר גופים ציבוריים דנים בענייני הקהילה. מצעדי גאווה זוכים להכרה מוניציפלית ומוקמים מרכזי תמיכה וסיוע לקבוצות להטב"ק ממגזרים שונים. מאז ביטול החוק האוסר משכב-זכר (1988) החל תהליך ארוך שבמסגרתו בוטלו מרבית החוקים והתקנות שהפלו על רקע נטייה מינית. הזכות לשוויון להטב"קים בישראל הוכר לראשונה בתיקון לחוק שוויון הזדמנויות בעבודה (1994) האוסר על אפליה על רקע נטייה מינית. עם זאת הזכות לשוויון עדיין רחוקה ממימוש מלא. עדיין קיימים פערים הנוגעים לזכויות הקשורות למעמד האישי ולתא המשפחתי (נישואים, אימוץ, פונדקאות והורות משותפת).

יש לזכור כי במקומות רבים עדיין השתייכות לקהילה הלהטב"ק נחשבת לקלון ואפילו לחטא חמור. חדשים לבקרים אנו עדים לאלימות מילולית ולמעשי בריונות ברחוב, בבית הספר ובמדיה החברתית. מילים, כמו 'הומו', 'לסבית', 'קוקסינלי', 'טרנס' עדיין נחשבות לקללות ולכינויי גנאי. תלמידים ותלמידות רבים חשופים לגילויי להט"בופוביה בשל זהותם המגדרית או נטייתם המינית ומתמודדים עם הטרדות מיניות וגילויי בריונות. מחקרים מצביעים כי חוויית הבדידות, הניכור והשנאה העצמית מאפיינים את בני הנוער

מהקהילת הלהטב"ק וגם תחושות הנובעות מהפנמת הלהטב"בופוביה והחשש מדחיית המשפחה והסביבה. מתבגרים אלו סובלים מבדידות, נידוי חברתי, חווים את סביבתם כעוינת ושומרים על זהותם בסוד (חלק מחוויות אלו עלולות להימשך גם לאחר היציאה מהארון). אין פלא, כי שיעור בני הנוער המשתמש בחומרים מסוכנים, סובל מדיכאונות ומבצע ניסיונות אובדניים, גבוה לעומת נוער שאינו להטב"ק. מטרת שיעור זה היא להרחיב את הידע על קהילת הלהטב"ק והאתגרים העומדים בפניה כדי למנוע ביטויי להטב"בופוביה ולקדם מרחב בטוח, כחלק מתהליך של בניית חברה שוויונית יותר המקדמת צדק חברתי.

הערה למורה: חשוב להבחין בין זהות מגדרית והופעה מגדרית, משיכה מינית ומושגים, כגון להטב"בופוביה, יציאה מהארון, משפחות הקהילה הלהטב"קית (הקהילה הגאה). מושגים אלו מופיעים בהקדמה לחוברת.

מהלך השיעור :

חשוב: היו ערים לכך שבכיתה נמצאים נערים ונערות המתלבטים לגבי זהותם המגדרית והמינית. הקפידו על שיח רגיש ומודע המתייחס להיבט זה. כמו כן צרו מרחב בטוח המאפשר שיח מכיל ומכבד כך שגם גילויי עמדות נגד הקהילה יבוטאו באופן שאינו פוגעני.

הצגת הנושא : היום נעסוק בנושא הקהילה הגאה או קהילת הלהטב"ק . ננסה להבין מהם השינויים שחלו ביחס החברתי כלפי הקהילה ובחקיקה ובמקביל ננסה לברר מהן העמדות האישיות שלנו וכיצד אפשר לקדם את בית הספר כמרחב בטוח לחברי הקהילה הגאה. נתחיל בהבנת המשמעות של מושגים שבהם נשתמש בשיעור (המושגים מפורטים בהקדמה לחוברת).

בירור עמדות אישי באמצעות שאלונים : כל תלמיד ותלמידה ימלאו שאלון אישי. מצורפים שני שאלונים. יש להתאים אותם לכיתה. **שאלון א** - שאלון אישי המתייחס לפרט עצמו. עוסק בעמדות לגבי הקהילה הלהטב"קית . מתאים לכיתות פתוחות לנושא או כיתות שהתלמידים/ות בהן עברו תהליך קודם. **שאלון ב** - מתייחס ברובו להקשר הבית ספרי ולהיותו מרחב בטוח ללהטב"ק. השאלות בו כלליות יותר.

שני השאלונים מהווים בסיס לדיון על ידע ועל עמדות. הפעילו שיקול דעת בבחירת השאלון המתאים לכיתה.

שאלון א : שאלון עמדות אישי

קראו כל היגד וסמנו את התשובה המתאימה ביותר.

לחלוטין לא נכון	לא נכון	ניטרלי	לא גיבשתי עמדה	נכון	נכון מאוד	
						ארגיש בנוח לגלות שחבר/ה שלי בכיתה להטב"ק
						ארגיש בנוח לגלות שהחבר/ה שלי בכיתה טרנסגינדר
						ארגיש בנוח לגלות שהמורה שלי הוא/היא להטב"ק
						אעיר לאנשים שעושים שימוש במילים "לסבית", "הומו", "קוקסינל" כקללה או כביטוי גנאי
						ארגיש בנוח לבקר בבית של משפחה גאה
						ארגיש בנוח לגלות שהחבר/ה הטובה ביותר שלי הוא/היא להטב"ק
						ארגיש בנוח לצעוד ולתמוך במצעד הגאווה

שאלון ב : האם בית הספר מהווה מרחב בטוח ללהטב"ק? (מתנד : אתר חושן)

קראו כל שאלה וסמנו את התשובה המתאימה ביותר.

אם אחת מהתשובות אינה ידועה, שערו על-פי היכרות עם בית הספר.

<ol style="list-style-type: none"> 1. באופן יומיומי 2. כל כמה זמן 3. כמעט ולא 4. בכלל לא 	<p>באיזו תדירות נעשה שימוש בבית-הספר במילים, כגון "הומו", "קוקסינל", "נקבה" כקללה?</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. בכלל לא 2. לא כל-כך 3. כן, בערך 4. כן, לגמרי 	<p>האם לדעתך אפשר להרגיש נוח "לצאת מהארון" בבית הספר?</p>

<ol style="list-style-type: none"> 1. הצוות יתנגד 2. רק אם ההורים יתמכו 3. צוות לא יתמוך, אך גם לא יביע התנגדות 4. הצוות יתמוך 	<p>האם לדעתך הצוות החינוכי יתמוך ב"יציאה מהארון" של תלמיד/ה בבית הספר?</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. לא קיימים 2. לא ידוע לי 3. שימוש בשירותים אחרים (שירותי מורים לדוגמה) 4. שירותים שאינם ממוגדרים רק לבנים או רק לבנות 	<p>במקרים רבים שימוש בשירותים מחולקים מגדרית הוא סוגיה מורכבת לתלמידים/ות מהקהילה הטרנסג'נדרית. האם קיימים פתרונות בבית הספר?</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. לא מתאפשר בגלל תגובות שליליות מהצוות 2. לא מתאפשר בגלל תגובות שליליות מתלמידים 3. מתאפשר, אין תגובות שליליות 4. בית הספר מעודד ויוזם שיח בנושא 	<p>האם יש בבית הספר דיבור פתוח על נושאים הקשורים בלהטב"ק?</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. בכלל לא 2. רק בפעילויות חיצוניות 3. רק בשיעורי חינוך והעשרה 4. כן, גם בחומר הנלמד 	<p>האם עוסקים בנושא הלהטב"ק בפעילויות ובשיעורים בבית הספר?</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. בכלל לא 2. לא, אבל ניתן לקבל מהמורה תרגילים עצמאיים 3. כן, אבל רק עם אישור הורים 4. כן, לפי החלטת התלמיד/ה 	<p>במקרים רבים שיעורי ספורט המחולקים מגדרית הם סוגיה מורכבת לתלמידים/ות מהקהילה הטרנסג'נדרית. האם קיימים פתרונות בבית הספר?</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. בכלל לא 2. לא, אבל יש אפשרות לישון לבד 3. כן, אבל רק עם אישור הורים 4. כן, לפי החלטת התלמיד/ה 	<p>האם יתחשבו בבקשה של תלמיד/ה לישון בטיולים לפי המגדר שאתו הוא/היא מרגיש/ה נוח?</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. בכלל לא, הצוות מתנגד 2. הצוות לא מתנגד אבל התלמידים לא יקבלו את זה 3. לא מכילים, אבל זה אפשרי 4. מכילים לגמרי, הצוות והתלמידים 	<p>עד כמה מכילים בבית הספר מערכות יחסים להטב"קיות בבית הספר?</p>

<p>1. בכלל לא</p> <p>2. רק באישור הורים</p> <p>3. רק שינוי שם</p> <p>4. כן, לפי בקשת התלמיד/ה</p>	<p>האם יש אפשרות לשינוי שם ולשון פנייה (לדוגמה "את" במקום "אתה" ו"היא" במקום "הוא")?</p>
<p>1. כן, באופן יומיומי</p> <p>2. כן, מדי פעם</p> <p>3. במקרים בודדים</p> <p>4. לא</p>	<p>האם ישנה אלימות מילולית על רקע שונות מינית ומגדרית בבית הספר?</p>
<p>1. כן, באופן יומיומי</p> <p>2. כן, מדי פעם</p> <p>3. במקרים בודדים</p> <p>4. לא</p>	<p>האם ישנה אלימות פיזית על רקע שונות מינית ומגדרית בבית הספר?</p>

מדד מרחב בטוח ללהטב"ק : חברו את המספרים שהקפתן. איזו תוצאה קיבל בית הספר?

עד 24 - אדום : יש מקום רב לשיפור בשינוי האווירה כלפי להטב"ק בבית הספר

עד 36 - צהוב : יש מקום לשיפור, אך בית הספר נמצא בדרך הנכונה

עד 48 - ירוק : נראה שבית הספר נמצא במרחב בטוח ללהטב"ק

דיון בקבוצה - שאלון א : עד כמה אני סובלנית/כלפי הקהילה הגאה? מהם הגבולות שלי? מדוע?

שאלון ב : האם בית הספר שלנו מהווה מרחב בטוח ללהטב"ק?

הצגת ממצאי הדיון - כל קבוצה מציגה את מסקנותיה.

צפייה בסרטונים - המורה : כעת נצפה בסרטונים המציגים עמדות והתנסויות של חברות וחברי הקהילה

הגאה במרחבים שונים. לאחר הצפייה בסרטונים, נחזור לדיון במה שראינו ונחבר לשאלון שמילאתם.

סרטונים לבחירה :

- [רומי נערה טרנסג'נדרית שחוותה גילויי בריונות בבית הספר](#)
- [נוער להטב"ק במסר לאנשי מקצוע](#)
- [אנדר - בתשובה לשאלה האם אתה בו או בת](#)
- [ניקי בת לזוג לסביות מדברת על יחס הרשויות למשפחתה](#)
- [איתמר נער הומו עונה על שאלות](#)
- ["לשם שינוי" - סיפורו של טרנסג'נדר](#)
- [יום ההבנה 2019, איגי](#)

נושאים לדיון בעקבות הצפייה בסרטונים : (בקבוצות או במליאה)

- הציגו תחושות, מחשבות ותובנות
- אילו סטראוטיפים וגילוי להט"ב בפוביה כלפי קהילת הלהטב"ק מוכרים לכם?
- מה לדעתכם מעכב או מסייע ללהטב"ק להרגיש מוגנים בבית הספר ומחוצה לו?
- מהי סביבה בטוחה בעבור הקהילה הגאה? מה תורם ומה פוגע בתחושת הביטחון?
- איך אפשר לייצר סביבה בטוחה ביישוב, בשכונה ובבית הספר?

משימת סיכום: נסחו אמנה בית ספרית המקדמת מרחב בטוח לקהילת הלהטב"ק בבית הספר. נסחו 3-5 התנהגויות או פעולות שכל אחד ואחת יכול לעשות כדי להפוך את המרחב הבית ספרי לבטוח יותר. כדאי להציג את האמנות בתערוכה ולתלות ברחבי בית הספר.

לסיכום: למרות השינויים החקיקתיים והתודעתיים שחלו כלפי קהילת הגאה בשנים האחרונות, אנו חיים בחברה שבה עדיין נפוצים גילויי אלימות מילולית ופיזית כלפי קהילת הלהטב"ק. יחס זה מוביל פעמים רבות לתחושת מצוקה ולפגיעה עצמית. ערך השוויון הוא ערך מרכזי בחברה מתוקנת, לפיכך חשוב שנתמודד ביצירת מרחב בטוח המאפשר מגוון זהויות ומשיכה מינית מבלי להרגיש תחושת איום. לדור הצעיר יש הזדמנות להוביל שינוי משמעותי הן על ידי הוקעת השימוש בביטויים, כגון "נקבה" "הומו", "לסבית", "קוקסינל" ככינוי גנאי והן על ידי קידום יוזמות ההופכות את בית הספר למרחב בטוח יותר בעבור הקהילה.

קישורים נוספים להעשרה למורה:

- [תקציר מחקר אקלים בתי ספר 2016](#), איגי
- [קהילה הגאה בישראל](#), פרקי הסדרה "המהפכה הגאה", כאן
- [מגוון הזהויות על הרצף המגדרי](#), פרקי הסדרה "על הרצף"
- [סליחה על השאלה טרנסג'נדרים](#), כאן 11
- [סליחה על השאלה ילדים ממשפחות גאות](#), כאן 11
- [סליחה על השאלה בערבית بلا מאخذة | להט"ב المثلية الجنسية](#), כאן 11
- [הרחבה מושגית ומערכי שיעור](#), באתר חושן - חינוך ושינוי
- [הפניית בני נוער מהקהילה](#), אתר איגי - ארגון נוער גאה
- [התמודדות מורה עם אמירות הומופוביות/להט"ב בפוביות](#), אוני בר אילן

גברים בתוך קופסה

שיעור 15 - 16

מטרות:

1. הבנת המורכבות של הבניות החברתיות ביחס למושג "גבריות"
2. העלאת המודעות של הנערים לאופנים שבהם הם מגבילים עצמם אישית וחברתית
3. הרחבה והגמשה של מודל הגבריות
4. הבנה כי המאבק לשוויון מגדרי אינו רק עניין לנשים אלא מהווה בסיס לבניית חברה שוויונית וצודקת

יעדי ביצוע:

1. התלמידים/ות יביעו את עמדה אישית בנוגע לגבריות
2. התלמידים/ות ידונו במחירים שמשלמים נערים וגברים כדי לעמוד בציפיות החברתיות
3. התלמידים/ות יציעו דרכים להרחבת מודל הגבריות

הקדמה:

יחידה זו היא הזדמנות לחבר נערים למאבק לשוויון מגדרי, שבו פעמים רבות הם מרגישים מודרים משום שהוא נתפס כעניין לנשים בלבד. יחידה זו מורכבת משני שיעורים: השיעור הראשון עוסק בהעלאת המודעות לציפיות ולהבניות החברתיות המצמצמות את התפקיד המגדרי של הגברים ובמחיר שמשלמים על כך נערים וגברים. בשיעור השני נרחיב את המושג גבריות ונכלול בתוכו תכונות והתנהגויות נוספות היכולות לאפשר ביטוי עצמי אותנטי.

הערה למורה: חשוב ללמד את שני השיעורים ולהפעיל שיקול דעת בבחירת התכנים, המשימות והשאלות לדיון בהתאם לאופי הכיתה ושכבת הגיל.

למורה:

כל חברה מגדירה גבריות בהתאם לנורמות המקובלות בה. הגבריות היא מודל או אידיאל המייצג את הדרישות החברתיות המצופות מגברים. על פי מודל זה, על הגבר להיות חזק, עצמאי, הישגי, כוחני, הרפתקן, לוקח סיכונים, מגונן ומפרנס, רציונלי אחראי, מנהיג, בעל כוח פיזי והישגים מקצועיים. כבר מגיל צעיר, בנים מחונכים להדחיק רגשות ולהימנע מלבטא חולשה כאב ומצוקה ("אל תהייה בכיין", "אל תהיה נקבה", "מה אתה בת?", "הומו"). בשל דרישות אלה נערים וגברים רבים חווים מתח או קונפליקט תפקידים מגדרי. לדרישות התפקיד המגדרי השפעות שליליות על הפרט ועל אחרים המתבטאות בבעיות נפשיות ופיזיות, פגיעה באדם עצמו ובמערכות היחסים שלו.

בשנים האחרונות אנו עדים להתהוות משבר בקרב נערים וגברים ברחבי העולם. על אף שגברים נחשבים בעלי עמדות הכוח והפריבילגיות בחברה, הם חווים קשיים, כגון דרישות משמעת המובילות להשעיה ולגירוש, קשיים אקדמיים המובילים לנשירה, בעיות נפשיות המובילות להתאבדויות, בעיות בריאות גופניות ונפשיות. נערים וגברים מעורבים יותר באלימות, בהתנהגויות סיכוניות, בהתמכרויות לסמים ואלכוהול, למסכים, לפורנוגרפיה, הם מועדים יותר לכליאה ולתמותה מוקדמת. הם סובלים מאיכות חיים מופחתת במשפחה ובמערכות יחסים, הם נמצאים זמן רב

יותר בעבודה ומעורבים פחות בגידול ילדיהם. בנוסף הם נמענים לעתים קרובות מלפנות לסיוע כאשר הם זקוקים לו.

ההבנה כי גם גברים נפגעים מההבניות החברתיות, הובילה בעשורים האחרונים לגל חדש לשחרור הגבר מתבניות מסורתיות והכרה בסוגים שונים של "גבריות". מודל "הגבריות החדשה" פועל להעלאת המודעות של גברים למחיר שהם משלמים, לפיתוח מודעות לרגשותיהם ולצרכיהם, ולביטויים מגוונים של גבריות ברמה האישית והחברתית. מודל הגבריות החדשה מבוסס על שוויון בין המינים, על הבנה כי גבריות ונשיות אינם הפכים אלא שני פנים של אדם שלם. מודל זה קורא לווייתור על תפיסת העליונות והדיכוי.

בל הוקס תיאורטיקנית פמיניסטית, כתבה בספרה "פמניזם זה לכולם", כי המאבק הפמיניסטי אינו מאבק לשחרור נשים בלבד, אלא מאבק כולל לצדק חברתי. לתפיסתה על גברים ונשים כאחד להשתתף במאבק זה. נראה כי ההבנה שגם גברים נפגעים מהמבנה החברתי הפטריארכלי, יכולה להוביל למימוש חזון זה.

שיעור 15

משימת פתיחה:

1. כתבו חמש תכונות וחמש התנהגויות המאפיינות "גבר".
2. כתבו חמישה תחומי עיסוק שאינם נחשבים "גבריים" בחברה.
3. משימה לבנים: ציינו דבר שרציתם לעשות, אך ויתרתם משום שאתם "נערים/גברים".
4. משימה לבנים: דבר שעשיתם למרות שנחשב פחות "גברי" בעיני אחרים.

הערה למורה: דיון במשימה זו ייעשה רק בשיעור השני. כדאי לאסוף את המשימות ולבקש להביאם לשיעור הבא.

משחק כיתתי: (אפשר להשתמש גם בפרקטיקת הוראה תרגילי עמדות)

נסמן בעזרת גיר, חבל או סרט קו על הרצפה. התלמידים/ות יעמדו משני צדדיו. בכל פעם נקריא תכונה או התנהגות מתוך בנק התכונות והתנהגויות ונבקש מהתלמידים/ות לעמוד על גבי הקו. נבקש לצעוד צעד אחד קדימה אם התכונה נחשבת גברית, להישאר במקום אם היא ניטראלית או לצעוד לאחור אם התכונה פחות גברית. בזמן המשחק תלמיד/ה יסכמו את העמדות בנוגע לכל תכונה.

הערה למורה: בחרו 7 עד 10 מתוך התכונות והתנהגויות הבאות:

להפגין כוח ולהיות תחרותי, לקלל וללכת מכות, לשתף חברים ברגשות שלי, לעשות ספורט, לטפח את עור הפנים ולהתאפר, לבכות, להיות אסרטיבי, להגיד למורה שמישהו מציק לי, לשיר ולרקוד, לדבר על בנות ולהתחיל עם בנות, לנהוג במהירות, להסתכן, לעשות כושר, להיות קרייריסט ולהרוויח הרבה כסף, להסתכן ולחפש הרפתקאות, להפריע בשיעורים, לעשן ולשתות אלכוהול.

דיון בקבוצות:

אילו תובנות, שאלות, תהיות עלו אצלכם בעקבות המשחק?

האם היו הבדלים בתפיסות?

מה משפיע על התפיסות שלנו?

כיצד הן מתפתחות אצלנו?

מי מחליט מה נחשב "גברי"?

צפייה בפרסומות:

נצפה פרסומות וננסה לבחון אילו מסרים הן מעבירות לנו בנוגע לגבריות. מה הן הציפיות מן הגבר כפי שהן באות לידי ביטוי בסרטונים?

הערה למורה: בחרו 2 עד 3 סרטונים מהפרסומות הבאות בהתאמה לשכבת הגיל ולאופי הכיתה:

- גברים וקפה טורקי פרסומת שותף לדירה , פרסומת ראיון עבודה
- גברים וטיפוח פרסומות אולד ספייס , פרסומת קרמה מן , על ההבדל בין שמפו של גבר לזה של האשה

- גברים וכביסה : פרסומת קולון 101 , פרסומת קולון סטריפים
- מה יותר חשוב בגבר? פרסומת קסטרו 1 , פרסומת קסטרו 2

דיון בקבוצות: הפרסומות מעצבות את תפיסתנו לגבי מודל הגבריות האידיאלי. דונו בקבוצה בשאלות הבאות:

- כיצד מצטייר "הגבר האידיאלי" בפרסומות? (התייחסו למאפייני נראות, תחומי עניין, התמודדות עם סיטואציות, פתרון בעיות ועוד)
- עם איזה מודל של גבר הזדהיתם? עם איזה הזדהיתם/ פחות? חשתם פוגעים או מוגבלים?
- האם הגברים המוצגים בפרסומות משקפים מודלים מוכרים של גברים בחיי היום יום?
- אלו מודלים של גבריות יש בתקשורת ובקולנוע? האם זה גורם לאי נוחות? האם הייתם/ רוצים/ות לשנות זאת?
- האם המושגים "תהיה גבר" או "גבר גבר" מוכרים לכם? אם כן, באיזה הקשר?
- האם מודל הגבריות שכל אחד ואחת מאתנו מחזיק בו, משפיע על הבחירות ועל השאיפות שלנו?

משימת סיום: הכינו כרזה, סרטון קצר או הצגה המבטאים את המסקנות ואת התובנות שלכם/ מהשיעור. **לסיכום:** גברים, כמו נשים, מנותבים מגיל צעיר לתחומים מסוימים, להתנהג באופן מסוים ולהימנע מאחר. "הגבר האידיאלי" נדרש להדחיק את רגשותיו, להפגין עוצמה וכוחניות, להיות מעורב וכריזמטי ולהימנע ככל האפשר מביטויי התנהגות הנחשבים נשיים. גברים נמצאים במעין "קופסה" מגדרית המונעת מהם לבטא עצמם באופן אותנטי ועל כך הם משלמים מחיר גבוה. במפגש הבא ננסה לבדוק איך אפשר להרחיב את מושג הגבריות ולכלול בו אפשרויות נוספות.

שיעור 16:

פתיחה ומשימת דיון:

בשיעור זה נמשיך לעסוק בהשפעותיו של המבנה החברתי הפטריארכלי על הגברים. נמשיך לבקר את הייצוגים הקיימים של גבריות ונתייחס לאופנים שבהם אפשר להרחיב את המודלים של גבריות. בשיעור הקודם התייחסנו למה שנערים וגברים רוצים לעשות, אך מוותרים משום שזה לא נתפס "גברי". מי רוצה לשתף אותנו בדוגמה אישית?

צפייה בסרטונים:

בחרו אחד מהסרטונים הבאים.

נשאל מה הם הקונפליקטים, השאלות או האתגרים שבסרטון?

- סרטון פרומו לסרט: "[תהיה גבר! המסכה בה אתה חי](#)"
- [מדען או רקדן](#), דוקוטיים, כאן
- [כואב להיות גבר](#), ד"ר גבריאל בוקובזה על גבריות

דיון בעקבות הצפייה:

התייחסו לשאלה שניתנה לפני הצפייה והדגישו את הנקודות הבאות בדיון:

בקטעים שבהם צפינו ראינו כי נערים וגברים נאלצים להתנהג באופנים שאינם תואמים את מי שהם באמת, רק כדי להיחשב גבריים מספיק. ראינו שהם נאלצים לאמץ תכונות הנוגדות לעתים את הטבע האמיתי שלהם רק כדי להשתייך לקבוצה המציגה ערכים הנחשבים גבריים. אילו מחירים לדעתכם נאלצים לשלם נערים וגברים על הצורך להיראות "גבריים"?

יש לפתח דיון על הסיכונים שבגבריות המסורתית: כפייתיות בנוגע להישגיות ולהצלחה; עיסוק יתר בשליטה, בכוח ובתחרותיות; יחסי קרבה דלים רגשית, בלתי נגישים ומפוספסים; הפיצול הגדול: הדחיקת רגשות וקושי לבטא פגיעות; דיכאון שמתועל להתמכרויות מגוונות ולקידחת סיכונים; הימנעות מטיפול בבעיות בריאות; בלבול בין אינטימיות רגשית לבין מיניות; הומופוביה ודיכוי של קרבה בין גברים.

משימה קבוצתית:

הבנו כי גברים חווים קשיים רבים בשל הקושי לעמוד בציפיות החברתיות. אילו היינו רוצים לעזור לנערים וגברים להיות מי שהם מבלי לחשוש שהדבר יפגע בגבריותם, מה נמליץ להם לעשות? (להדגיש: מודעות, חינוך בבית ובבית הספר, הסברה).

המשימות הבאות יכולות לתמוך במטרות אלה. בחרו אחת מהן:

- הכינו כרזות להפגנה של גברים שרוצים לצאת מ"קופסת הגבריות". לדוגמה "אני איש ומותר לי להיות רגיש", "לרקוד בלט זה גברי, אחי". (אפשר להכין קליפ, ספוקן וורד ועוד).
- כתבו ברכה לתינוק זכר שנולד. כתבו לו מה עליו לעשות כדי להיות מי שהוא רוצה להיות ללא קשר למין ולמגדר שלו.
- הציגו פרופיל של הנער/הגבר החדש: מומלץ לעשות זאת בדרך אמנותית.
- אתם קבוצת פסיכולוגים ופסיכולוגיות המיעצת להורים כיצד לגדל את הבנים כך שיהיו גמישים בתפיסת מושג הגבריות. הציעו משחקים אפשריים שאינם מובהקים לבנים, התנסויות וחוויות, הציעו להורים להגיב לבנים אחרת כך שלא יתביישו לבכות או להביע את הרגשות שלהם.

הצגת תוצרים ודיון בכיתה:

ניסינו להבין כיצד תהליכים חברתיים משפיעים על האופן שבו ילדים, נערים וגברים תופסים "גבריות". הבנו שהדבר יוצר "קופסה גברית" צרה ומחייבת. כלומר כל מי שאינו פועל על פיה, עלול להיחשב כלא גבר. שוחחנו על המחירים שנערים וגברים משלמים כדי להיחשב גבריים יותר ועל המצוקות האישיות והחברתיות הכרוכות בכך. לכל אחד ואחת מאיתנו היכולת להשפיע על המצב ולהרחיב את מושג הגבריות.

"פמיניזם זה לכולם" אומרת בל הוקס בספרה המפורסם, המאבק לשינוי אינו רק של נשים ואין מטרתו השגת שוויון לנשים על חשבון גברים. ככל שיקדימו גברים להבין כי גם הם נפגעים מאותו מערך של הבניות חברתיות, כך ייטב לכולנו ונוכל לפעול יחד למען ביסוסה של חברה שוויונית וצודקת יותר.

ניתן לסיים את היחידה בהאזנה לשיר "[ילד של אבא](#)", של מוקי: "כי זמן לא עוצר, הוא עף, נשרף, מסך עשן. היה לאילן, תפוס ירח, שוט על ענן. וזה הזמן שלך לזרוח ולדעת ולגעת בהכול, לטרוף את העולם, אל תפחד ליפול. ילד שלי, הכול מחכה רק לך. ואבא כאן תמיד לחבק ולשמור אותך, עד סוף העולם אנילא עוזב אותך. ילד שלי, לך רק בדרך שלך."

קישורים להרחבה נוספת:

- "[למה שוויון מגדרי טוב לכולם](#)", מייקל קימל, הרצאת TED
- "[מה סרטים מלמדים אותנו על גבריות](#)", קולין סטוקס, הרצאת TED
- "[קריאה לגברים](#)", טוני פורטר, הרצאת TED
- "[רציתי להפוך לגבר גבר](#)" - מיליטריזם וגבריות - פרק 1
- פרק בתוכנית עושים סדר [על תפיסות חדשות של גבריות ונשיות בימינו](#), בני ביילי
- "[מה בין אלימות לתפיסת הגבריות המסורתית?](#)", אביב יהלום, מכון יסודות
- [כך ניצח המאצואיזם את המטרוסקסואל הישראלי](#), גלעד פדבה וגיא חרל"פ, אונבי בר אילן
- [סיפורו של הגבר הישראלי](#), תמיר אשמן

- כתבה ["הרגשתי נשי": מי הוא הגבר החדש?](#), חדשות כאן
- כתבה [שחר רקדן בלט, ולא אכפת לו מה אתם חושבים על זה](#)
- כתבה על [טקסי בגרות לנערים ולנערות](#)
- [הגיע הזמן לפרק את הסטריאוטיפים הגבריים](#)
- קטעים מהסרט "בילי אליוט" [בתוך מאגר הסרטים של משרד החינוך](#)
- קטעים מהסרט "ללכת שבי אחריו" [בתוך מאגר הסרטים של משרד החינוך](#)
- סרטון העוסק בהגדרת מושג ה"[גבריות](#)" (ללא תרגום)

סיכום תהליך "שווה דיבור" והתבוננות אישית

שיעור 17

מטרות:

1. סיכום התהליך הכיתתי במפגשי "שווה דיבור" וחשיבה על התהליך ברמה הרגשית וברמה הקוגניטיבית
2. קריאת כיוון ללקיחת אחריות ועשייה שתביא לשינוי בתפיסות המגדריות הנורמטיביות

יעדי ביצוע:

1. התלמידים/ות יסכמו את תהליך הלמידה ויעריכו אותו כשהם מתייחסים לתובנות, לתפיסות ולעמדות חדשות שרכשו בעקבותיו
2. התלמידים/ות יזהו שינויים אישיים בתפיסת המגדר שלהם/ן
3. התלמידים/ות יציעו רעיונות לשינוי חברתי.

למורה:

הגענו לשיעור האחרון המסכם את התהליך בתוכנית "שווה דיבור". מומלץ ששיעור זה יישא אופי חגיגי ומיוחד.

במפגשים הכיתתיים העלינו שאלות רבות שפתחו בפנינו צוהר לעולם המגדר וההבניות החברתיות.

אין ספק, שהואיל ומדובר בתפיסת עולם שנשענת על ערכי השוויון וכבוד האדם, רבים עוד התחומים, הסוגיות ועולמות התוכן שמגדר ושוויון בין המינים נוגע בהם.

סביר להניח שבמהלך השיעורים התגלו התנגדויות, נקודות חיבור וריחוק. הדבר שונה בין תלמיד לתלמידה, בין ילד לילדה.

נבקש לסכם את השיעורים, בהדגשת התהליך שעברנו וסימני השאלה שעוררנו.

שלב א - שיעור שהיה לי משמעותי

נחלק לתלמידים/ות את רשימת הנושאים העיקריים בהם עסקנו בשיעורים, ונבקש מהם/ן לבחור את התחושה המתאימה ביותר על-פי הטבלה:

נושא השיעור	עניין	ריגש	הכעיס	הפתיע
1. בין מין למגדר				
2. סטריאוטיפים מגדריים				
3. ייצוגי מגדר במדיה				
4. שפה ומגדר				
5. תפקידים במשפחה שלי				
6. עולם העבודה				
7. מאבקי נשים				
8. פמיניזם				
9. מדד המגדר בחברה הישראלית				
10. אלימות מגדרית				
11. פורנוגרפיה וסחר בבני ובנות אדם				
12. מרחב בטוח ולהטב"ק				
13. מודלים של גבריות				

לאחר מילוי הטבלה, נערוך דיון כיתתי בו נבקש מהתלמידים/ות להציג נושא שיבחרו ולהסביר את בחירתם/ן.

- מהו הנושא שהכי השפיע עלי?
- מה חשבתי על נושא זה בעבר, ומה אני חושבת/עליו היום?
- מאיזה שיעור קיבלתי זווית ראייה חדשה?
- האם יש נושא שהמשכנו לדבר עליו גם מחוץ לשיעור? עם חברים/ות? עם ההורים?
- האם יש לי דוגמה מחיי היום יום שלי לשינוי בתפיסת המגדר שלי?
- האם יש עוד תלמידים/ות שהרגישו דומה לגבי השיעור שהוצג?

חשוב גם בסיכום זה לאפשר לכל הקולות, הרגשות וההתנגדויות לעלות.

לציון משמעותי של סיום התהליך וכמזכרת מוחשית משיעורים אלה, יעניקו לעצמם/ן התלמידים/ות תעודת גמר בנוסח הזה:

וזאת לתעודה

שאני: _____

סיימתי את לימודי תוכנית "שווה דיבור"

בשנת: _____

הדברים העיקריים שלמדתי הם...

- _____ ●
- _____ ●
- _____ ●
- _____ ●

הרעיון שלי לשינוי הוא...

לסיכום - דברי המורה:

ניסינו השנה להרכיב משקפיים חדשים שדרכם נתבונן במציאות, משקפיים מגדריים. הפערים החברתיים-תרבותיים וההטיות המגדריות קיימים בכל תחומי חיינו: משפחה, לימודים, עבודה, בריאות, פוליטיקה ועוד, לפיכך כדאי להיות ערים להם כדי להביא לצמצום הפערים האלה. אני מזמינה אתכם/לזכור להשתמש במושגים שנלמדו בתוכנית זו ובתובנות שהופקו ממנה בשלבים שונים בחייכם/ן, הן ברמה האישית של כל אחת ואחד והן ברמה החברתית.

